

**SEYİTÖMER HÖYÜK 24 NO.LU ORTA
TUNÇ ÇAĞI (IVA) MEKÂNININ
DEĞERLENDİRİLMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Osman VURUŞKAN

Kütahya - 2015

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Arkeoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**SEYİTÖMER HÖYÜK 24 NO.LU ORTA TUNÇ ÇAĞI (IVA)
MEKÂNININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

Danışman:
Prof. Dr. A. Nejat BİLGİN

Hazırlayan:
Osman VURUŞKAN

Kütahya – 2015

Kabul ve Onay

Osman VURUŞKAN'ın hazırladığı ‘‘Seyitömer Höyük 24 No.lu Orta Tunç Çağı (IVA) Mekânının Değerlendirilmesi’’ başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2015

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Prof. Dr. A. Nejat BİLGEN (Danışman)		
Doç. Dr. Gökhan COŞKUN		
Doç. Dr. Özlem ÇEVİK		

Doç. Dr. Fatih ELEBİOğLU

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum ‘‘Seyitömer Höyük 24 No.lu Orta Tunç Çağı (IVA) Mekânının Değerlendirilmesi’’ adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2015

Osman VURUŞKAN

Özgeçmiş

Osman Vuruşkan, 27.03.1987 yılında Ankara'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini tamamladıktan sonra 2006-2010 yılları arasında Dumlupınar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü'nde lisansını tamamladı. Lisans öğrenimi sırasında, 2007 yılında başladığı Prof. Dr. A. Nejat BİLGİN başkanlığında yürütülen Seyitömer Höyük Kurtarma Kazıları'nda 2011 yılına kadar görev aldı. 2011-2013 yılları arasında iki yıl süreyle Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. 2011 yılında başladığı Doç. Dr. Özlem ÇEVİK başkanlığında yürütülen Ulucak Höyük Kazısı'nda halen görev yapmakta.

ÖZET

SEYİTÖMER HÖYÜK 24 NO.LU ORTA TUNÇ ÇAĞI (IVA) MEKÂNININ DEĞERLENDİRİLMESİ

VURUŞKAN, Osman
Yüksek Lisans Tezi, Arkeoloji Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. A. Nejat BİLGİN
Nisan, 2015, 81 sayfa

Batı Anadolu'da Orta Tunç Çağı, siyasal ve sosyo-ekonomik açıdan doğusunda bulunan Assur Ticaret Kolonileri Çağı ve batısında yer alan Minos Uygarlığı'na göre daha az bilinen bir dönemi karakterize etmektedir. Bu durumun başlıca sebebi olarak bölgede gerçekleştirilen kazıların azlığı ve kazıların ayrıntılı yayınlarının henüz gerçekleştirilmemiş olması gösterilebilir. Son yıllarda bir kurtarma kazısı projesi olarak gerçekleştirilen Seyitömer Höyük Kazıları, sözü geçen döneme ait tabakalarının tümüyle kazılmış olması ve sunduğu veriler sebebiyle, Batı Anadolu'nun OTÇ için önemli bir yer tutmaktadır.

Bu çalışmada; Seyitömer Höyük 24 No.lu OTÇ (IVA) mekânının, öncelikle yerleşimde bulunan diğer OTÇ yapılarıyla ve kendisinden önce gelen ETÇ yapılarıyla olan konum ve işlevi konusundaki benzer veya farklı yönleri incelenmiştir. Daha sonra Anadolu'da çağdaşı olan anahtar yerleşimlerde ortaya çıkartılan yapılarla olan plansal ve iç donanımsal benzerlikleri karşılaştırılmıştır. Son olarak da 24 No.lu Mekân'dan yola çıkarak mekânların hem kendi yerleşimlerinin içerisinde hem de diğer yerleşimlerle olan plansal benzerliklerini etkileyen etmenler yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Seyitömer Höyük, Orta Tunç Çağı, Mimari, Mekân, Konut.

ABSTRACT**AN ASSESSMENT OF MIDDLE BRONZE AGE (IVA) STRUCTURE CALLED
BUILDING 24 IN SEYİTÖMER**

VURUŞKAN, Osman
M.A. Thesis, Department of Archaeology
Supervisor: Prof. Dr. A. Nejat BİLGEN
April, 2015, 81 pages

Political and socio-economic aspects of Middle Bronze Age in Western Anatolia appear to have been less well known when one compares it with Minoan Civilization on Crete and Assyrian Trade Colonies in Central Anatolia. It is due to a few number of excavations in Western Anatolia. However, Seyitömer is now becoming a key site for the period in question in Western Anatolia, as its various MBA levels has been explored in a wider area by the rescue excavations at the site.

The main aim of this research is to define the function of MBA Building 24 in Level IVA in Seyitömer. Building 24 has been compared with other contemporary MBA buildings, and as well as preceding EBA buildings at the site in terms of settlement layout, building plans and their inventories. Inter-regional comparisons of Building 24 has also been applied. Finally, the factors influencing the building plans in EBA and MBA were also examined.

Key Words: Seyitömer Mound, Middle Bronze Age, Architecture, House, Settlement Layout.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
LEVHALAR LİSTESİ	x
HARİTALAR LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BATI ANADOLU

1.1. BATI ANADOLU'DA ORTA TUNÇ ÇAĞI DÖNEMİ.....	4
---	---

İKİNCİ BÖLÜM

SEYİTÖMER HÖYÜK

2.1. SEYİTÖMER HÖYÜK: KONUMU, ARAŞTIRMA TARİHÇESİ VE TABAKALANMASI.....	14
2.2. SEYİTÖMER HÖYÜK ERKEN VE ORTA TUNÇ ÇAĞ YERLEŞİM MODELLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ	18
2.3. SEYİTÖMER HÖYÜK OTÇ İVA EVRESİNDE ORTAYA ÇIKARTILAN 24 NO.LU MEKÂN.....	28
2.4. SEYİTÖMER HÖYÜK'DE ORTAYA ÇIKARTILAN 24 NO.LU MEKÂN'IN DİĞER YERLEŞİM YERLERİNDE BULUNAN KONUTLARLA KARŞILAŞTIRMALI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ	31

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	43
EKLER.....	47
KAYNAKÇA	61
DİZİN	66

TABLolar LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 1.1: Batı Anadolu, İç Anadolu ve Girit OTÇ Merkezlerinin Karşılaştırmalı Boyutu	8
Tablo 2.1: Seyitömer Höyük Tabakalanması	16
Tablo 2.2: Saray Yapısının Mekan Bazlı Buluntu Dağılımı	20
Tablo 2.3: Seyitömer Höyük Erken Tunç Çağı Konut Boyut Grafiği	21
Tablo 2.4: Orta Tunç Çağı C Evresi Konut Boyutları.....	24
Tablo 2.5: Orta Tunç Çağı C Evresi Çok Sayıda Metal Buluntu İçeren Mekanlar	24
Tablo 2.6: 24 No.lu Mekan Buluntu Dağılımı	30
Tablo 2.7: Seyitömer Höyük Evrelere Göre Konut ve İç Donanım Oranları	32

LEVHALAR LİSTESİ

- Levha I. Plan 1:** Seyitömer Höyüğü OTÇ A Evresi Planı (Seyitömer Höyük 2012 Yılı Kazı Raporu).
- Levha II. Plan 1:** Seyitömer Höyüğü OTÇ B Evresi Planı (Seyitömer Höyük 2012 Yılı Kazı Raporu).
- Levha III. Plan 1:** Seyitömer Höyüğü OTÇ C Evresi Planı (Seyitömer Höyük 2011 Yılı Kazı Raporu).
- Levha IV. Resim 1:** Seyitömer Höyüğü OTÇ A Evresi 24 No.lu Mekân (Seyitömer Höyük Kazı Arşivi).
- Plan 1:** Seyitömer Höyüğü OTÇ A Evresi 24 No.lu Mekân'ın Planı (Seyitömer Höyük Kazı Arşivi).
- Levha V. Resim 1:** Seyitömer Höyüğü OTÇ A Evresi 24 No.lu Mekân'ın Rekonstrüksiyonu.
- Resim 2:** Seyitömer Höyüğü OTÇ A Evresi 24 No.lu Mekân'ın Rekonstrüksiyonu.
- Levha VI. Resim 1:** Seyitömer Höyüğü OTÇ A Evresi 24 No.lu Mekân'ın Seki Detayı (Seyitömer Höyük Kazı Arşivi).
- Resim 2:** Seyitömer Höyüğü OTÇ A Evresi 24 No.lu Mekân'ın Depo Odası (Seyitömer Höyük Kazı Arşivi).
- Levha VII. Resim 1:** 24 No.lu Mekân Buluntuları (Seyitömer Höyük Kazı Arşivi).
- Plan 1:** Kültepe – Kaniş Karum II Büyük Mahalle 1. Bina Planı (Özgüç, (1986), s. 116-Fig.8).
- Levha VIII. Plan 1:** Seyitömer Höyüğü ETÇ Sarayı Planı (Seyitömer Höyük Kazı Arşivi).
- Plan 2:** Seyitömer Höyüğü ETÇ B Evresi Tapınak Planı (Seyitömer Höyük Kazı Arşivi).

Levha IX. Plan 1: Çeşme-Bağlararası OTÇ Yerleşim Dokusu (Şahoğlu, (2012), s.86).

Plan 2: Kültepe-Kaniş Karum II. Kat Mahalleleri (Özgüç, (1986), Pl. 2).

Levha X. Resim 1: Troia OTÇ Yerleşim Planı ve Rekonstrüksiyonu (Korfmann (2001), s. 350,420).

Levha XI. Resim 1: Beycesultan Topografik Plan ve OTÇ Sarayı (Lloyd ve Mellaart (1965), s. 30).

Levha XII. Resim 1: 24 No.lu Mekân'ın Diğer Yerleşimlerde Bulunan Mekânlarla Plansal Olarak Karşılaştırılması.

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Batı Anadolu OTÇ Yerleşimleri.

Harita 2: Girit Adası Minos Yerleşimleri.

KISALTMALAR LİSTESİ

ANES	: Ancient Near Eastern Studies
AST	: Araştırma Sonuçları Toplantısı
ATKÇ	: Assur Ticaret Kolonileri Çağı
ETÇ	: Erken Tunç Çağı
KST	: Kazı Sonuçları Toplantısı
Lev.	: Levha
m.	: Metre
M.Ö.	: Milattan Önce
No.	: Numara
OTÇ	: Orta Tunç Çağı
Pl.	: Plan
Res.	: Resim
TTK	: Türk Tarih Kurumu
vb.	: ve benzeri
Yakl.	: Yaklaşık

TEZ METNİ

GİRİŞ

Batı Anadolu’da Orta Tunç Çağı döneminin siyasi ve sosyo-ekonomik yapısı hakkındaki bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Bunun başlıca sebebi bölgede kazısı gerçekleştirilen yerleşimlerin sayısının çok az olmasıdır. Bölgede kazısı gerçekleştirilen yerleşimlerin henüz kapsamlı olarak yayınlanmamış olması da bir diğer sorundur. Son yıllarda kazısı gerçekleştirilen ve tüm evreleriyle yerleşimin tamamının gün yüzüne çıkartıldığı Seyitömer Höyük ile OTÇ yerleşim planı olarak önemli veriler sunan Çeşme-Bağlararası yerleşimi, Batı Anadolu için dönemin mimari ve iskân düzeni açısından anlaşılmasına şimdilik anahtarlık edebilecek yerleşimler olarak dikkat çekmektedirler.

“Seyitömer Höyük 24 No.lu Orta Tunç Çağı (IVA) Mekânının Değerlendirilmesi” adlı çalışmada yerleşimin yaklaşık olarak merkezinde yer alan ve çağdaşı diğer yapılardan izole olarak konumlandırılmış olan yapının işlevi sorgulanmaya çalışılmıştır. Çalışmadaki en temel sorun ise, yerleşimin adı geçen dönemde üst evreler tarafından yoğun bir şekilde tahribata uğramasıdır. Bir mekânın işlevi arkeolojik olarak kuşkusuz en iyi içinde ele geçen buluntularla saptanabilir. 24 No.lu Mekân’ın içerisinde sınırlı sayıda buluntu ele geçmesi yapının işlevini belirleme konusunda, yerleşimdeki konumu ve taşınmazlarının değerlendirilmesi ile saptanmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın I. Bölümü’nü; Batı Anadolu’da ortaya çıkartılan yerleşimler göz önüne alınarak, bölgede siyasi ve sosyo-ekonomik durumu batısındaki Girit Adası’nda yer alan Minos Uygarlığı ve doğusunda yer alan Assur Ticaret Kolonileri Çağı ile karşılaştırmalı olarak ele alınması oluşturmaktadır.

II. Bölüm’de Seyitömer Höyüğü’nün yer aldığı coğrafya, ilk kazılmaya başlandığı tarihten bugüne değin süregelen kazı tarihçesi ve yerleşimde ortaya çıkartılan tabakalara ait tanıtıcı bilgiler sunulmuştur.

Çalışmanın ve tezin asıl kısmını oluşturan III. Bölüm’de öncelikle Seyitömer Höyük OTÇ’de meydana gelen değişimlerin anlaşılabilmesi için Seyitömer Höyük ETÇ yerleşim dokusu ve konut mimarisi ile kıyaslamalar yapılmıştır. Daha sonra tezimizin konusunu oluşturan 24 No.lu Mekân’ın mimari, konum ve hemen altında yer alan OTÇ B evresine ait yapıyla olan süreklilik ilişkisi anlatılmıştır. Son olarak da 24 No.lu

Mekan'ın plan ve iç donanım özellikleri göz önüne alınarak Anadolu'da buldukları bölgelere anahtar olabilecek özellikteki yerleşimlerde ortaya çıkartılan çağdaş konutlarla karşılaştırılmıştır.

Böylelikle sonuç bölümünde Seyitömer Höyük 24 No.lu Mekân hem yerleşim içi hem de bölgelerarası karşılaştırmaları yapılarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BATI ANADOLU

1.1. BATI ANADOLU'DA ORTA TUNÇ ÇAĞI DÖNEMİ

Orta Tunç Çağı dönemi Batı Anadolu'nun gerek batısında gerekse doğusunda önemli siyasal ve sosyo-ekonomik gelişmelerin vuku bulduğu bir dönemi karakterize etmektedir. Girit Adası'nda Minos Uygarlığı, İç Anadolu bölgesinde ise Assur Ticaret Kolonileri Çağı ile temsil olunan bu dönem, Batı Anadolu'nun her iki yakasında ilk kez yazının kullanıldığı, anıtsal kamu yapılarının inşa edildiği, büyük ticaret merkezlerinin ortaya çıktığı bir sürece karşılık gelmektedir. Batı Anadolu'da bu dönem, Girit ve İç Anadolu bölgesi ile karşılaştırıldığında daha az bilinen, özellikle de son 20 yıl öncesine dek temelde sadece Troia, Beycesultan ve Demircihöyük'te gerçekleştirilen kazılar üzerinden tanımlanabilen bir dönemdi. Son yıllarda Panaztepe, Çine-Tepecik, Limantepe, Çeşme-Bağlararası, Seyitömer ve Beycesultan'da yürütülen kazılar (Harita 1) ile bu döneme dair öngörümüz kısmen artmış olsa da, henüz söz konusu kazıların ayrıntılı yayınlarının gerçekleştirilmemiş olması, hala Batı Anadolu'da bu dönemde hüküm süren politik ve sosyo-ekonomik süreçleri bir bütün olarak ele almamızı engelleyen bir faktördür. Belirtilmesi gereken diğer önemli bir nokta da, Batı Anadolu'da Orta Tunç Çağı dönemine özgü iskân düzeni, yerleşim planı ve mimarisinin, dönemin seramik silsilesine oranla çok daha zayıf bilindiğidir.

Batı Anadolu'da Orta Tunç Çağı'nda seramik üretim teknolojisinde meydana gelen en önemli değişim seramiklerin neredeyse tümüyle çarkta üretilmiş olmasıdır. Bu dönemde görülen çanak çömlek geleneği, temel olarak yerel mallar ve özellikle Ege sahil kesiminde yer alan yerleşmelerde rastlanılan Girit Adası, Kiklad Adaları ve Kıta Yunanistan'dan ithal edilen mallar olarak iki ana grup altında değerlendirilebilir.

Yerel malların yüzeylerinde görülen astar uygulamalarının renklerine göre yapılan gruplamalarda, hâkim mal gruplarının kırmızı astarlı, devetüyü astarlı, kahverengi astarlı ve gri tonlarında olduğu söylenebilir. Bu grupların dışında Limantepe¹, Panaztepe², Kocabaş Tepe³, Bademgediği⁴, Laodikeia/Asopos Tepesi⁵

¹ Ayşegül Aykurt, (2010), "İzmir Bölgesi Orta Tunç Çağı Seramiği", *Bellekten*, Cilt LXXIV Sayı 269, TTK Basımevi, Ankara: s. 11

² Aykurt, a.g.e, s. 11

³ Aykurt, a.g.e, s. 11, 47

⁴ Aykurt, a.g.e, s. 47

⁵ Erim Konakçı, (2012), "Büyük ve Küçük Menderes Havzalarındaki MÖ 2. Binyıl Kültürlerinin Yeni Veriler Işığında Değerlendirilmesi", Doktora Tezi, *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir: s. 195

yerleşimlerinde krem-bej astarlı seramikler, Ayasuluk Tepesi⁶, Aphrodisias⁷ ve Laodikeia/Asopos Tepesi⁸ yerleşimlerinde siyah yüzeyli, Milet⁹ yerleşimlerinde portakal rengi astarlı mallar da görülmektedir. Bunlara ek olarak Kocabaş Tepe¹⁰, Çeşme-Bağlararası¹¹, Bademgediği¹², Ayasuluk Tepesi¹³ ve Laodikeia/Asopos Tepesi¹⁴ yerleşimlerinde altın mikalı astarlı mallar(Gold Washed Ware) ile Kocabaş Tepe¹⁵ ve Panaztepe¹⁶ yerleşimlerinde gümüş mikalı astarlı mallar (Silver Washed ware) söylenebilir. Yayınlanmış olan malzemelere bakıldığında hamur katkılarının çoğunlukla mineral (mika, kireç, kum, taşcık vb.) olduğu, bitkisel katkıların ise yoğun olarak kullanılmadığı söylenebilir. Yine malzemelerin büyük çoğunluğu çark yapımı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yerel mallarda görülen temel formlar arasında fincanlar, çanaklar (dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı, basit ağız kenarlı), çömlekler (dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı, içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı), gaga ve yonca ağızlı testiler ve gobletler sayılabilir. Bunların dışında Troia¹⁷ ve İzmir bölgesi (Limantepe ve Panaztepe)¹⁸ yerleşimlerinde görülen kantharoslar da eklenmelidir.

Orta Tunç Çağı yerleşmelerinde karşımıza çıkan ithal mallar özellikle kıyı Ege yerleşimlerinde görülmektedir. Bu bağlamda en dikkat çekici örnek ise bir koloni yerleşimi olduğu düşünülen ve %95 oranında Minos ve Minos etkisi gösteren seramiklerin bulunduğu Milet'in IV. tabakasıdır¹⁹. İzmir bölgesinde ise ithal seramiklere Limantepe, Çeşme-Bağlararası, Bademgediği ve Panaztepe yerleşmelerinde rastlanmaktadır. Limantepe'de sadece Kıta Yunanistan ve Aegina Adası'ndan tanınan 'Mat Boyalı Seramik' ya da 'Aegina Malı' olarak tanımlanan seramikler ele

⁶ Konakçı a.g.e, s. 61

⁷ Konakçı a.g.e, s. 163

⁸ Konakçı a.g.e, s. 195

⁹ Konakçı, 2012. s. 29

¹⁰ Konakçı a.g.e, s. 37

¹¹ Aykurt, 2010. s. 35

¹² Aykurt, a.g.e, s. 47

¹³ Konakçı, 2012. s. 61

¹⁴ Konakçı a.g.e, s. 195

¹⁵ Aykurt, 2010. s. 35

¹⁶ Aykurt, a.g.e, s. 47

¹⁷ Deniz Sarı, (2012), *İlk Tunç Çağı ve OrtaTunç Çağı'nda Batı Anadolu'nun Kültürel ve Siyasal Gelişimi*, MASROP. s. 208

¹⁸ Aykurt, 2010. s. 42, 51

¹⁹ Konakçı, 2012. s. 31

geçmiştir. Çeşme-Bağlararası yerleşiminde, Mat Boyalı malların yanı sıra Minos Seramiği, Kiklad Seramiği, Minos Taklidi Kiklad Seramiği, Aegina Üretimi Kamares Seramiği, Cycladic White Ware, Girit Polychrom Ware gibi hem Kıta Yunanistan, hem de Girit Adası ve Kiklad Adaları'ndan ithal seramikler görülmektedir. Tortoise-Shell Ripple Ware olarak adlandırılan Girit kökenli seramikler, Çeşme-Bağlararası'nın²⁰ yanı sıra Bademgediği yerleşmesinde de ele geçmiştir. Kıta Yunanistan'dan bilinen Sarı Minyas Seramiği hem Çeşme-Bağlararası hem de Panaztepe²¹, yerleşimlerinde bulunurken yine Yunanistan kökenli olan Kırmızı Minyas Seramikleri sadece Panaztepe'de görülmektedir²². Son olarak daha kuzeyde Troia yerleşiminde ise, Gökçeada, Limni ve Midilli ile güney Ege adaları ve Milet'ten ithal edilmiş seramiklere rastlanıldığı eklenebilir²³.

Yerleşim sistemlerine baktığımızda ise, Troia ve Beycesultan gibi yerleşim yerlerinin boyutunun Orta Tunç Çağı'da Erken Tunç Çağı'na oranla 3-4 kat arttığı ve 30-35 hektara ulaştığını saptanmaktadır (Lev. X Pl. 1 ve Lev. XI Pl. 1)²⁴. Çivril Ovası'nda yapılan intensif yüzey araştırmaları, aynı zamanda bu dönemde boyutları 10-15 hektar arasında değişen ikincil merkezlerin de ortaya çıktığına tanıklık etmektedir²⁵. Seyitömer IV ve Troia VI yerleşimleri Erken Tunç Çağı'ndaki gibi, Orta Tunç Çağı'nda da surla çevrili iken, Limantepe III, Çeşme-Bağlararası 2 ve Beycesultan V-IV gibi diğer büyük merkezlerin etrafının surla çevrili olup olmadığının kesin olarak bilinmediği belirtilebilir. Troia VI ve olasılıkla Beycesultan V yerleşimleri OTÇ döneminde içinde anıtsal kamu yapılarının yer aldığı bir sitadel alanı (İç Kale) ve konutlar için ayrılmış Aşağı Kent'ten oluşmaktadır. Troia VI sitadelinin içindeki saray yapısı daha geç döneme ait inşa faaliyetleri nedeniyle tahrip edildiğinden²⁶,

²⁰ Hayat Erkanal ve Emrullah Karaturgut, (2004), "2002 Yılı Çeşme-Bağlararası Kazıları", 25. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, II. Cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı Döşim Basımevi, Ankara, s. 155.

²¹ Sevinç Günel, (1999), *Panaztepe II*, TTK Basımevi, Ankara: s.76.

²² Aykurt, (2010). ss. 32-33, 42-45, 51-54.

²³ Sarı, (2012), s. 208.

²⁴ Beycesultan'da OTÇ iskânının iki höyüğe de yayıldığı ve yaklaşık 35 hektarlık alanı kapladığı bilgisi Dr. Fulya Dedeoğlu ile özel görüşme sırasında elde edilmiştir. Troia için ise bkz Korfmann, 2001, s. 397.

²⁵ Eşref Abay, (2011), "Preliminary Report on the Survey Project of Çivril, Baklan and Çal Plains in the Upper Meander Basin, Southwest Anatolia", ANES 48, ss. 27-28; Fulya Dedeoğlu, (2009), "Denizli-Çivril İlçesi Yüzey Araştırması Verileri Işığında M.Ö. 2. Binyılda Yukarı Menderes Havzası Yerleşim Düzeni", Altan Çilingiroğlu'na Armağan Yukarı Denizin Kıyısında Urartu Krallığı'na Adanmış Bir Hayat, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul: ss. 244-245.

²⁶ Manfred Korfmann, (2001), "Üksek Troia Kültürü (Troia VI ve VIIa)", *Düş ve Gerçek Troia*, Homer Kitabevi, İstanbul: ss. 395-397.

Panaztepe'deki Akropolün kuzey yamacında saptanan ve saray olabileceği öne sürülen bir megaronla ilişkili dokuz mekân da henüz yayınlanmadığından²⁷, Batı Anadolu'da OTÇ dönemini karakterize eden anıtsal yapıların boyut ve niteliği sadece Beycesultan V yerleşiminden anlaşılmaktadır. Mellaart tarafından 1954-59 yılları arasında gerçekleştirilen Beycesultan kazılarında V. Tabakada anıtsal bir saray ortaya çıkartılmıştır. Beycesultan OTÇ saray kompleksinin hâlihazırda kazılan bölümleri, sarayın doğu kanadında yer alan ikamet ve kabul birimlerini kapsamaktadır ve depo birimlerinin ise sarayın henüz kazılmayan kuzey kanadında yer aldığı düşünülmektedir²⁸. Sarayın kazılan bölümü (70 x 55 m.) 3850 m²'lik bir alana yayılmıştır, ancak kazılmayan bölümleri ile sarayın maksimum 4400 m²'lik bir alanı kapladığı önerilmiştir²⁹. OTÇ yerleşiminin Beycesultan'da 35 hektarlık bir alana yayıldığı düşünüldüğünde, sarayın tüm yerleşimin % 1.25'lik bir bölümünü kapsadığı önerilebilir. Beycesultan OTÇ sarayının hem bir merkezi avlu etrafında gelişen planı, ışık kuyularının varlığı ve duvarları kırmızı, sarı ve beyaz yatay bantlarla bezeli kabul salonu (Painted Hall) Girit-Minos sarayları ile benzerlik kurulan öğeleri temsil etmektedir³⁰.

Bununla birlikte Beycesultan OTÇ sarayının, batısında ve doğusunda yer alan saraylarla karşılaştırıldığında, çok daha mütevazı ölçülere sahip olduğu dikkati çekmektedir. OTÇ döneminin başından itibaren (yakl. MÖ 1900) Girit Adası'nın topografyasını, merkezinde anıtsal sarayların yer aldığı büyük yerleşim yerleri karakterize eder. Knossos (75 hektar), Malia (50 hektar), Phaistos (40 hektar) ve Palaikastro (30 hektar) yerleşmeleri adadaki en büyük OTÇ merkezlerini temsil etmektedir (Harita 2)³¹. Adadaki OTÇ nüfusunun yaklaşık yarısının kent merkezlerinde yaşadığı ve en büyük yerleşim yeri olan Knossos'ta ise nüfusun 10.000'den fazla

²⁷ Armağan Erkanal, (1992), "1990 Panaztepe Kazısı Sonuçları", *13. Kazı Sonuçları Toplantısı*, I. Cilt, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: ss. 451-452.

²⁸ Seton Lloyd ve James Mellaart, (1965), *Beycesultan Vol.II*, The British Institute of Archaeology at Ankara, London: s. 29.

²⁹ Seton Lloyd ve James Mellaart, a.g.e., s. 5.

³⁰ Seton Lloyd ve James Mellaart (1956), "*Beycesultan Excavations: Second Preliminary Report, 1955*", *Anatolian Studies Vol. 6, Special Number in Honour and in Memory of Professor John Garstang*, British Institute at Ankara ss. 118-121.

³¹ Keith Branigan, (2001), "*Aspects of Minoan Urbanism*", *Urbanism in the Aegean Bronze Age*, Keith Branigan, (Ed.). Sheffield Academic Press, London, s. 39.

olduğu hesaplanmıştır³². Söz konusu merkezlerdeki sarayların en büyüğünü Knossos'taki (14.000 m²), en küçüğünü ise Zakros'taki saray (3500 m²) temsil eder ve Minos saraylarının bağlı buldukları kentlerdeki kapladıkları alanın % 2 ile % 5 arasında değiştiği belirtilmektedir(Tablo 1.1)³³.

Tablo 1.1: Batı Anadolu, İç Anadolu ve Girit OTÇ Merkezlerinin Karşılaştırmalı Boyutu

Yerleşimin Adı	Yerleşimin Boyutu(Hektar)	Sarayların Boyutu(m ²)
Beycesultan	35	4400
Troia	27	-
Kültepe	50	13.200
Knossos	75	14.000
Malia	50	7500
Phaistos	40	9000
Zakros	8	3500

Assur Ticaret Kolonileri Çağı'nda en büyük ticaret kent merkezlerinden bir olan Kültepe'de de hem sarayın hem de yerleşimin etrafının surla çevrili olduğu bilinmektedir. Kültepe'nin sadece höyük kısmı yaklaşık 28 hektardır ve aşağı kent ile birlikte toplam iskân alanı en az 50 hektar olmalıdır. Karum II dönemine tarihlenen Eski Saray'ın planı bilinmemekle birlikte, Karum Ib dönemine (MÖ 1800-1730) tarihlenen Yeni Saray'ın da merkezi bir avlu etrafında gelişen ikamet ve depo birimlerinden oluştuğu ve 13.200 m²'lik bir alanı kapladığı saptanmıştır³⁴.

Batı Anadolu'da Orta Tunç Çağı dönemini karakterize eden yerleşim planı ve konut mimarisi hakkında da bilgilerimiz son derece sınırlıdır. Troya VI ve Beycesultan IV-V yerleşimlerinin aşağı kent yerleşimleri kazılmamıştır. Bununla birlikte Orta Minos III dönemine tarihlenen Çeşme-Bağlararası 2b yerleşiminde, konutların, genişliği 2 m'yi aşan tabanı taş döşeli bir ana cadde ve onu kesen daha dar sokaklar ile birbirinden ayrılan mahalleler şeklinde düzenlendiği görülmektedir(Lev. IX Pl. 1). Evler, taş temel üzerine kerpiç duvarlarla inşa edilmişlerdir. Her ne kadar bazı evlerin duvarlarının 1.5

³² Todd Whitelaw, (2001), "From Sites to Communities: Defining the Human Dimensions of Minoan Urbanism" Urbanism in the Aegean Bronze Age, Keith Branigan, (Ed.). Sheffield Academic Press, London,s. 24; Branigan 2001, s. 48.

³³ John C. McENROE, (2010), *Architecture of Minoan Crete: Constructing Identity in the Aegean Bronze Age*, University of Texas Press, Austin: s.84.

³⁴ Tahsin Özgüç, (2003), *Kültepe Kaniş/ Neşa*, MAS Matbaacılık, İstanbul: ss. 114-130.

m yüksekliğe kadar korunduğu gözlenirse de, evlerin iki katlı olduğuna ilişkin şimdiye dek herhangi bir kanıt bulunmamıştır. Konutlar yan yana inşa edilmiş olsa da, her evin bağımsız kendi duvarları bulunmaktadır. En büyüğü yaklaşık 45 m² olan evler tek odadan oluşur ve mekân içi mimari özelliklerin birbirine çok benzediği öne sürülür. Kubbeli fırınlar her evin bir köşesinde saptanırken, ocak ve üzeri sıvalı platformlar bazı evlerde kaydedilmiştir. Bir evde (Ev 2) ortaya çıkartılan sıvalı tekne ve çukur gibi bir dizi unsurun şarap üretimiyle ilişkili olduğu düşünülür ki; bu Ege’de şarap üretimine ilişkin bilinen en erken kanıtlardan birini oluşturmaktadır³⁵.

OTÇ konut mimarisini takip edebildiğimiz diğer bir yerleşim Limantepe’dir. Limantepe’nin III. Tabakasına atfedilen OTÇ dönemine ait en az dört evre tespit edilmiştir. Bu dönemim mimarisini oval yapılar temsil etmektedir. Tabanı taş döşeli bir avlu etrafında yan yana inşa edilmiş oval planlı toplam 7 ev ortaya çıkartılmıştır. Söz konusu evler çit-çamur tekniğinde (wattle and daub) inşa edilmiş olup verilen iki evin ölçülerine dayanarak (9. 80 x 4.80 m; 9.20 x 4. 70 m) söz konusu konutların 40 m²’den daha küçük oldukları belirtilebilir. Bununla birlikte oval evlerin güneyinde aynı döneme ait dikdörtgen planlı, çok odalı ve iki katlı olduğu düşünülen bir evin daha bulunduğu öne sürülür. Fırın ve ocakların hem oval evlerin içinde hem de dış mekânlarda bulunmasına dayanarak, Limantepe’deki OTÇ hanelerinin günlük ve ekonomik faaliyetlerinin bir kısmını konutların içinde bir kısmını da açık alanlarda gerçekleştirdikleri ileri sürülmüştür. Ayrıca oval evlerin içinde ele geçen kanıtlara dayanarak burada yaşayan hanelerin madencilik ve tekstil üretimi gibi faaliyetlerle uğraştıkları düşünülmektedir³⁶.

Özet olarak Batı Anadolu’da OTÇ döneminde konut mimarisini bildiğimiz Limantepe ve Çeşme-Bağlararası yerleşimlerinde evlerin 50 m²’den daha küçük olduğu anlaşılmaktadır. Troia ve Beycesultan gibi büyük kent merkezlerinde daha büyük evlerin olup olmadığını henüz bilmiyoruz. Troia VI sitadelinin içinde kazılan “Pillar House” gibi ölçüleri 345 m²’yi bulan evlerin ise Geç Tunç Çağı’na tarihlendiği, OTÇ dönemine tarihlenen evlerin de (House 630) 65 m² civarında olduğu gözlenmektedir.

³⁵ Vasıf Şahoğlu, (2007), “Çeşme-Bağlararası: A New Excavation in Western Anatolia”, *Middle Helladic Pottery and Synchronisms*, Proceedigs of the International Workshop Held at Salzburg, October 31st-November 2nd, 2004., Florens Felten, Walter Gauss and Rudolfine Smetana (Ed.), Wien: ss.310-315.

³⁶ Hayat Erkanal ve Vasıf Şahoğlu, (2012) “Limantepe”, *DTCF Arkeoloji Bölümü Tarihçesi ve Kazıları*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: s. 227.

Bununla birlikte II. Bölüm’de ayrıntılı olarak ele alınacağı gibi, Seyitömer’de bu döneme tarihlenen evlerin maksimum büyüklüğünün 150 m² olduğu gözlenir.

Anıtsal mimari gibi, Batı Anadolu’daki OTÇ konutlarını da, her iki tarafında uzanan bölge ile karşılaştırmamız mümkündür. Girit’te Yeni Saraylar Dönemi’ne (MÖ 1750-1490) tarihlenen 6 farklı yerleşimden toplam 207 evi analiz eden Whitelaw, konutların ölçülerinin minimum 50 m² maksimum ise 500 m²’den daha büyük olduğunu saptamıştır³⁷. Aslında çok büyük ölçülere sahip konutların İlk Saraylar Dönemi’nde (MÖ 1900-1750) de varlığına Malia’da Mu Alanı’ndaki (Quartier Mu) A Evi (800 m²) ve B Evi de (570 m²) tanıklık etmektedir³⁸. Büyük evlerin sayısının az olmasına dayanarak, Whitelaw, Minos kentlerindeki konutların genel olarak çekirdek aileler tarafından iskân edildiğini ve söz konusu büyük evlerin de geniş ailelerden ziyade zengin hanelere ait konutları temsil ettiğini önermiştir. Kültepe Kaneş-Karum’da ölçüleri 70-90 m² olan üç odalı, çoğu iki katlı olan evler, en yaygın ev tipini temsil eder (Lev. VII Pl. 2). Bununla birlikte Kültepe’de 14 odalı 224 m² ölçülerinde büyük evlerin varlığında da bahsedilmektedir³⁹. Kültepe’de yaygın ev tipini 100 m²’den küçük evlerin oluşturduğu rapor edildiğinden, burada da hane yapısının genel olarak çekirdek ailelerden oluştuğu ve büyük evlerin de zengin hanelere ait olduğu düşünülebilir.

Son olarak OTÇ döneminde Batı Anadolu Bölgesi’ni karakterize eden ölü gömme geleneklerinden söz edilebilir. Kusura (C evresi), Demircihöyük ve Troia’da bu döneme ait bulunan az sayıda basit toprak ve küp gömülerin bebek ve çocuk iskeletlerine ait olduğu, dolayısıyla yerleşim içine gömünün (intramural) söz konusu süreçte daha ziyade bebek ve çocuk gömülerine uygulandığı söylenebilir⁴⁰. Dönemin extramural mezarlık alanlarına ilişkin en detaylı bilgi, Yanarlar, Çavlum ve Ulucak’ta yapılan kazılardan elde edilmektedir. MÖ 18. yy ile 16. yy arasına tarihlenen Afyon’un Seydiler köyünde yer alan Yanarlar mezarlığında kazılan toplam 41 mezarın tümünün küp mezar tipinde olduğu görülür. Gömülerin küp içine hocker pozisyonunda yatırıldığı ve bazısında birden çok gömünün yer aldığı kaydedilmiştir⁴¹. Eskişehir’in Alpu ilçesi yakınlarında yer alan Çavlum Mezarlığı da MÖ 18. yüzyıl ortalarına tarihlenmektedir.

³⁷ Whitelaw (2001), ss. 19-21.

³⁸ McEnroe (2010), ss. 64-65.

³⁹ Özgüç (2003), ss. 84-87.

⁴⁰ İ. Metin Akyurt (1998), *M.Ö. II. Binde Anadolu’da Ölü Gömme Adetleri*, TTK Basımevi, Ankara: ss. 8-9,39, 42-43

⁴¹ Kutlu Emre, (1978) *Yanarlar, Afyon Yöresinde Bir Hitit Mezarlığı*, TTK Basımevi, Ankara.

Ortaya çıkartılan 73 mezardan, birkaç tanesi basit toprak (6 tane), oda mezar (1 tane) ve sandık mezar (1 tane) olup geriye kalan tümü küp ve çömlek mezarları oluşturmaktadır⁴². İzmir'in Kemalpaşa ilçesinde yer alan Ulucak Höyük'ün OTÇ extramural mezarlık alanında ortaya çıkartılan 19 gömünün tümünün pithos gömü olduğu eklenebilir⁴³.

Sonuç olarak OTÇ döneminde Batı Anadolu'da seramik yapımında ilk kez çark teknolojisinin yaygın olarak kullanıldığı ve olasılıkla bu nedenle dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, devetüyü astarlı çanak ve kâseler gibi belli formların standartlaştığı ve alt bölgelerin sınırlarını aşarak tüm Batı Anadolu'da karşımıza çıktığı saptanmaktadır. Bununla birlikte kıyı Ege bölgesinin, Ege Adaları ile Erken Tunç Çağı'ndan beri hâlihazırda var olan ilişkilerinin daha da yoğunlaştığı ve bu durumun söz konusu bölgeyi İçbatı Anadolu yerleşmelerinden ayırdığı öne sürülebilir. Girit ve İç Anadolu'daki yerleşim yerleri gibi, Batı Anadolu'da da yerleşim yerlerinin boyutlarının çarpıcı bir şekilde büyüdüğü, saray olarak adlandırılan son derece anıtsal ve tek bir seferde inşa edilmiş kamu yapılarının ortaya çıktığı görülmektedir.

Batı Anadolu'da ele alınan dönemin konut ve hane yapısı hakkındaki bilgilerimiz, yukarıda özetlendiği gibi, son derece sınırlıdır ve III. Bölüm'de ele alınacağı gibi Seyitömer'in neredeyse tümüyle kazılmış Orta Tunç Çağı yerleşimi bu eksikliği kısmen de olsa kapatabilmesi açısından oldukça önemlidir. Elde edilen veriler şimdilik geniş ailelerden ziyade Batı Anadolu'yu bu dönemde çekirdek ailelerin karakterize ettiğini işaret etmektedir. Büyük kent merkezleri kazılmadığı için ise, bu dönemde Batı Anadolu'da, Girit veya Kültepe ile karşılaştırılabilir ölçekte büyük zengin hanelere sahip konutların olup olmadığı henüz bilinmemektedir.

Batı Anadolu'da ele alınan dönemde, Erken Minos III/Orta Minos I döneminde Girit de gözleendiği gibi anıtsal mezarların ortaya çıkışı gözlenmemektedir⁴⁴. Bu dönemde de, Erken Tunç Çağı dönemindeki gibi, küp ve pithoslar içindeki inhumasyon gömülerin en yaygın mezar tipini karakterize ettiği anlaşılmaktadır.

⁴² A. Nejat Bilgen, (2005), *Çavlum Eskişehir/ Alpu Ovası'nda Bir Orta Tunç Çağı Mezarlığı*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

⁴³ Eşref Abay vd., (2000), "Ulucak Höyük Kazıları 1998", *21. Kazı Sonuçları Toplantısı*, I. Cilt, Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara: s. 361.

⁴⁴ McEnroe (2001), s. 35.

Batı Anadolu'da OTÇ döneminde meydana gelen ve en açık biçimde yerleşimlerin büyümesi ve sarayların ortaya çıkışıyla takip edilebilen sosyo-politik dönüşümün dinamiklerini mevcut kanıtlarla açıklayabilmek bugünkü verilerle açıklamak mümkün görünmemektedir.

İKİNCİ BÖLÜM
SEYİTÖMER HÖYÜK

2.1. SEYİTÖMER HÖYÜK: KONUMU, ARAŞTIRMA TARİHÇESİ VE TABAKALANMASI

Kütahya ilinin 25 km kuzeybatısında bulunan Seyitömer Höyük, Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu, Seyitömer Linyit İşletmeleri Müessese Müdürlüğü'ne bağlı kömür havzaları içinde eski Seyitömer Kasabası'nın bulunduğu alanda yer almaktadır⁴⁵. Yaklaşık 150 x 140 m (2.1 hektar) ölçülerinde olan höyük, bugün kurumuş olan bir derenin hemen yanında kurulmuştur ve orijinal yüksekliği 23,5 m'dir⁴⁶. 12 milyon ton kömür rezervinin kullanılabilir hale getirilmesi amacıyla, 1989 yılından itibaren höyükte ilk yıl Eskişehir Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü, 1990-1995 yılları arasında ise Afyon Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü tarafından kazı çalışmaları yürütülmüştür⁴⁷. Bir süre ara verilen kazı çalışmaları 2006 yılında, Prof. Dr. A. Nejat Bilgen başkanlığında, Dumlupınar Üniversitesi Arkeoloji Bölümü tarafından yeniden başlatılmıştır⁴⁸.

2006 yılı öncesinde höyükte yürütülen kazı çalışmalarında sadece Roma, Hellenistik ve Erken Tunç Çağı dönemine ait veriler elde edilirken, 2006 yılından günümüze dek yapılan çalışmalar ile höyükte Akhaemenid ve Orta Tunç Çağı dönemlerinin varlığı da ortaya çıkartılmıştır. Höyüğün en iyi korunan ve en geniş alanda araştırılan tabakası Erken Tunç Çağı olmakla birlikte, tüm Batı Anadolu'da Orta Tunç Çağı dönemine ait kazılan çok az yerleşim yeri bulunduğundan, höyük de söz konusu dönem yerleşiminin de neredeyse tümüyle kazılmış olması önemlidir.

Höyüğün yer aldığı Kütahya ili ve çevresi, Ege bölgesinin İç Batı Anadolu Bölümünde yer alır. Ege bölgesinin bu bölümü, İç Anadolu Bölgesi ile Asıl Ege bölümü arasında bir eşik konumundadır. Eşiğin en önemli karakteri, yaylaların ortalama 1200 m. yükseklikte oluşudur. Bölgenin $\frac{3}{4}$ 'ü 1200-1500 m. yüksekliğindeki geniş

⁴⁵ Nurullah Aydın, (1991), "Seyitömer Höyük Kurtarma Kazısı 1989", *I. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: ss. 191-204.

⁴⁶ A. Nejat Bilgen, (2009), "Seyitömer Höyüğü 2007 Yılı Kazısı", *30. Kazı Sonuçları Toplantısı*, II. Cilt, Ankara: s. 71.

⁴⁷ Ahmet Topbaş, (1992), "Kütahya Seyitömer Höyüğü 1990 Yılı Kurtarma Kazısı", *II. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: ss. 11-34; Ahmet Topbaş, (1993), "Seyitömer Höyüğü 1991 Yılı Kurtarma Kazısı", *III. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: ss. 1-30; Ahmet Topbaş, (1994), "Seyitömer Höyüğü 1992 Yılı Kurtarma Kazısı", *IV. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: ss. 297-310; Ahmet İlaslı, (1996), "Seyitömer Höyüğü 1993 Yılı Kurtarma Kazısı", *VI. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: ss. 1-20.

⁴⁸ A. Nejat Bilgen, (2008), "Seyitömer Höyüğü 2006 Yılı Kazısı", *29. Kazı Sonuçları Toplantısı*, I. Cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı Dösim Basımevi, Ankara: ss. 321-332 .

düzlüklerden oluşur ve bu alan coğrafya dilinde “Kütahya yaylaları” diye adlandırılır. Kütahya yaylaları farklı iki kademede ele alınır. İlk kademedeki yaylaları 1000-1250 m. yüksekliğindeki alanlar, ikinci kademeyi ise 1250 1500 m. yüksekliğe sahip olan alanlar karakterize eder. Bölgedeki başlıca dağ ve tepe dizileri, Kütahya Ovası'nın hemen güneyinde yarı kristalize kalker ve metamorfik şistlerden oluşmuş Yelice Dağı (1764m.) ve Gümüş Dağı (1901m.) oluşturmaktadır. Kuzeyinde, serpantinlerden meydana gelmiş Yeşildağ (1533m); bölgenin batısında kısmen kristalize kalker, mermer ve kısmen de volkanik malzemeden oluşmuş Türkmen Dağı (1829 m.), güneyinde Murat Dağı (2312m.), Şaphane Dağı (2121m.) ve batısında Eğrigöz Dağı (2181m.) ve bunların uzantılarındaki tepelerdir⁴⁹.

Kütahya Bölgesinin iklimi Ege, Marmara ve İç Anadolu iklimleri arasında bir geçiş iklimi niteliği taşımaktadır. Sıcaklık bakımından daha çok İç Anadolu Bölgesi ikliminin, yağış rejimi bakımından ise Marmara Bölgesi ikliminin etkisi altındadır. Yılın en sıcak ayları olan Temmuz ve Ağustos aylarında ortalama sıcaklık 24.4 C derece, en soğuk olan Aralık ve Ocak aylarında ise ortalama 0.3 C derecedir⁵⁰.

Höyük bir dere kenarında bulunmakla birlikte, höyüğün kurulduğu alanın özellikle tarımsal açıdan bereketli bir ova olduğunu iddia etmek güçtür. Kütahya'nın ikliminin özellikle kış aylarında ne denli sert olduğu dikkate alındığında, höyüğün yakın çevresinde mevcut olan daha elverişli alanlarda değil de, neden özellikle korunaksız ve şiddetli rüzgârlara açık olan bir mevki de kurulduğunu anlamak güçtür. Bununla birlikte özellikle Erken ve Orta Tunç Çağı yerleşimlerinde çok sayıda saptanan seramik fırını ve Orta Tunç Çağı döneminde yoğun madencilik faaliyetlerinin gerçekleştirildiğini gösteren kanıtlar, yerleşimin özellikle rüzgâr alan bir mevki de kurulmasına kısmen de olsa açıklık getirebilir⁵¹.

Seyitömer Höyük'te kazı çalışmalarının yanı sıra, yedi farklı noktada gerçekleştirilen sondaj çalışmaları ile höyüğün ilk kez Erken Tunç Çağ döneminde iskân edildiği ve beş farklı tabakanın bulunduğu ortaya çıkartılmıştır (Tablo 2.1)⁵². En

⁴⁹ Sema Çakalgöz, (2000), “Seyitömer Höyük Erken Tunç Çağı Mimarisi ve Buluntuları”, Yüksek Lisans Tezi, *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir: s. 5.

⁵⁰ Çakalgöz, a.g.e., s. 4

⁵¹ Seyitömer Höyük Kazısı Başkanı Prof. Dr. A. Nejat Bilgen ile özel görüşme.

⁵² A. Nejat Bilgen, (2011), *Seyitömer Höyük Kazısı Ön Raporu (2006-2010)*, Üçmart Press, Kütahya: ss. 370-371; 553-563.

geç tabaka (Tabaka I) Roma dönemine aittir ve bu tabakayı Zeus'a ait olduğu düşünülen bir tapınak ve onunla ilişkili bir bothros temsil etmektedir. Avlu içinde yer alan mekânın Zeus'la ilişkilendirilmesinin sebebi içinde çok sayıda pişmiş toprak boğa heykelciğinin bulunmuş olmasıdır ki, bu yapının hemen yakınında yer alan 4 m. çapındaki çukurda da yüzlerce boğa figürünü ortaya çıkartıldığından hem yapı hem de bothros Zeus kültü ile ilişkilendirilmiştir⁵³.

Tablo 2.1: Seyitömer Höyük Tabakalanması

I. Tabaka	Roma Dönemi	M.S. 255-363
II. Tabaka	Hellenistik Dönem	M.Ö. 334-30
	II-A: Geç Evre	
	II-B: Erken Evre	
III. Tabaka	Akhaemenid Dönem	M.Ö. 500-334
	III-A: Geç Evre	M.Ö. 4. Yüzyıl (400-334)
	III-B: Erken Evre	M.Ö. 5. Yüzyıl (500-400)
IV. Tabaka	Orta Tunç Çağı	
	IV-A: Geç Evre	M.Ö. 1750-1700
	IV-B: Orta Evre	M.Ö. 1790-1750
	IV-C: Erken Evre	M.Ö. 2000-1800
V. Tabaka	Erken Tunç Çağı	M.Ö. 3000-2000
	V-A	M.Ö. 2150-2000
	V-B	M.Ö. 2250-2150
	V-C	M.Ö. 2350-2250

Kaynak: Bilgen vd., 2014: 350.

Tabaka II'yi güçlü kule ve sur duvarları ile çevrili olan Hellenistik Dönem yerleşimi karakterize eder. IIA ve IIB olmak üzere iki evreye ayrılan Hellenistik dönem yerleşimini, surların içinde sık iskân dokusu sergileyen dörtgen plana sahip konutlar meydana getirmektedir. Geç evre konutlarının bazen erken evrenin doğrudan eski duvarları üzerine inşa edildiği gözlenmektedir. Her iki evre arasında konutların inşasında gözlenen temel fark, geç dönem konutlarında balıksırtı duvar tekniğinin de kullanılmış olmasıdır⁵⁴.

⁵³ Bilgen, a.g.e., s. 81.

⁵⁴ Bilgen, a.g.e., ss. 28-41.

III. tabakayı yine iki evreye sahip olduğu anlaşılan Akhaemenid dönem temsil eder. A evresi M.Ö. 4. yüzyıl (M.Ö. 400-334), B evresi ise M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenmektedir. Güçlü kulelerle desteklenen koruma duvarları ile çevrelenen yerleşimde dikdörtgen ya da kare planlı genellikle tek odalı yapılarla silolar açığa çıkartılmıştır⁵⁵. Ayrıca biri höyüğün kuzey yamacında diğeri ise kuzeydoğu yamacında yer alan 2 adet merdiven bulunmaktadır⁵⁶.

IV. ve V. tabakalar sırasıyla Orta Tunç Çağı ve Erken Tunç Çağı dönemlerine tarihlenmektedir ve söz konusu iki dönemin iskân düzeni ve konut mimarisi III. Bölüm'de ayrıntılı olarak ele alınacağından burada ayrıca bahsedilmeyecektir. Hem IV. tabakanın hem de V. tabakanın her evresi bir yangınla sona erdiğinden, ilgili dönemlerin mimarisi içindikilerle birlikte çok iyi korunmuştur. MÖ yaklaşık 2000/1900-1700 yılları arasına tarihlenen Orta Tunç Çağı yerleşimi 3 evreden (IV A-IVC) oluşmaktadır (Lev. I, II ve III). Erken Tunç III dönemi ile Orta Tunç Çağı arasında geçiş dönemi olarak nitelendirilebilecek bir evre saptanmamıştır ve OTÇ'in alt evreleri arasında da mimari ve diğer maddi kültür kalıntıları açısından keskin bir fark belirlenmemiştir. OTÇ yerleşiminde höyüğün diğer tabakalarında saptanmayan unsur yerleşim içi gömütlerin varlığıdır. Konutların arasındaki açık alanlarda saptanan gömütleri, basit toprak mezar (inhumasyon), taş sanduka mezar ve küp mezar olmak üzere üç tip karakterize eder. Basit toprak mezarlarda iskeletlerin genellikle hocker pozisyonunda konumlandırılmışlardır. Sanduka mezarlar ise kendi içerisinde iki farklı tip sergilemektedir: İlkinde plaka şekilli moloz taşlar toprağa dik olarak yerleştirilmiş ve iç kısımları kille sıvanmıştır. İkincisinde ise daha küçük moloz taşlar kullanılarak örülen duvarlarla sanduka oluşturulmuştur. Mezarlar tekli ya da çoklu (ikili ya da üçlü) gömüt özelliği göstermektedir. Ayrıca dolgu toprak içerisinde mezar özelliği göstermeyen, insan ve hayvan iskeletleri ile de karşılaşmaktadır. Tamamıyla korunmuş olarak tespit edilen hayvan iskeletlerinden işaretle ölen bazı hayvanların yerleşim içerisine gömülmüş olabileceği düşünülebilir⁵⁷.

⁵⁵ A. Nejat Bilgen vd., (2010), "Seyitömer Höyüğü 2008 Yılı Kazısı", 31. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, I. Cilt, İsmail Aygül Ofset Matbaacılık, Ankara: ss. 342-344.

⁵⁶ A. Nejat Bilgen vd., (2011), "Seyitömer Höyüğü 2009 Yılı Kazısı", 32. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, I. Cilt, Allame Tanıtım & Matbaacılık Hizmetleri, Ankara: ss. 368.

⁵⁷ Bilgen, (2011), s. 317.

Höyükte V. tabakayla temsil olunan Erken Tunç Çağı yerleşiminin, üçten fazla alt evresi olduğu bilinmekle birlikte, henüz 3 evresi (Tabaka V A-C) kazılmıştır. Seyitömer’de hem ETÇ III hem de OTÇ yerleşimlerinin tümüyle kazılmış olması, bir sonraki bölümde ana hatlarıyla irdeleneceğimiz gibi, Batı Anadolu’da her iki dönem arasındaki iskân düzeni, konut ve haneler arasındaki farkı anlayabilmemiz açısından oldukça önem arz etmektedir.

2.2.SEYİTÖMER HÖYÜK ERKEN VE ORTA TUNÇ ÇAĞ YERLEŞİM MODELLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde temelde Seyitömer Höyük’de Orta Tunç Çağı döneminde gözlenen yerleşim modeli, konut mimarisi ve hane yapısı irdelenecek olmakla birlikte, söz konusu dönemde görülen yenilik ve değişimlerin resmini daha iyi çıkartabilmek için ilk önce Erken Tunç Çağı dönemi ele alınacaktır.

Seyitömer Höyük Erken Tunç Çağı III (ETÇ) yerleşiminin şimdiye dek yapılan kazı çalışmaları sonucunda üç yapı evresine sahip olduğu tespit edilmiştir. Ancak ilerleyen kazı dönemlerinde daha fazla yapı katının açığa çıkarılacağı öngörülmektedir. Erken Tunç Çağı yerleşiminin C yapı evresi henüz tam olarak kazılmadığından bu çalışmada karşılaştırma amacıyla kullanılmayacak olup sadece A ve B yapı evreleri analiz edilmeye çalışılacaktır.

Seyitömer Höyüğün hem ETÇ III hem de OTÇ dönemi yerleşimlerinin iskân alanlarının yayılımı açısından pek fark görülmez ve her iki dönemde de yerleşim yaklaşık 1 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. ETÇ III döneminin her iki evresinde de (A ve B) yerleşim planını, merkezi bir tapınağı tümüyle çevreleyen konutlar oluşturmaktadır. A ve B evresinin her ikisi de şiddetli bir yangınla sona ermiştir ve daha erken olan B evresinde, yerleşimin batısında ‘saray’ olduğu düşünülen çok odalı kompleks bir yapının yer aldığı görülmektedir⁵⁸. ETÇ III dönemi konutlarının gerisinde uzanan alan henüz kazılmadığından, yerleşimin bir surla çevrili olup olmadığı henüz bilinmese de, çağdaşı yerleşim yerlerinden yola çıkarak etrafının her iki evrede de surla çevrili olduğu düşünülebilir.

⁵⁸ Bilgen, (2011), ss. 548-549.

Yerleşim sistemi içinde **tapınağın** merkezi öneminin sadece yerleşimin merkezinde yer alan konumu ile değil, aynı zamanda tüm konutların girişinin ona yönelik olmasıyla da pekiştirildiği dikkati çekmektedir. Erken Tunç Çağı'nın A evresinde sadece bir megarondan ibaret olarak kullanılan bu tapınağın, ilk kullanım evresi olduğu düşünülen B evresinde, daha kompleks bir yapı olduğu görülmektedir (Lev. VIII Pl. 2). B evresinde bir ana odası, onun önünde bir ön odası ve onun da önünde bir avlusunun bulunduğu görülmektedir. Bunlara ek olarak, megaronun kuzeybatısında, megaron duvarı ile ortak duvar kullanılarak bitişik olarak inşa edilmiş iki oda daha bulunmaktadır. Bu iki odanın megaron ile ortak duvarlara ve avluya sahip olması bunların megaron ile birlikte bir kompleks oluşturduğunu göstermektedir. 1 ve 2 nolu odaların duvarları megaron duvarlarından farklı olarak kerpiç ile örülmüştür. Bu sebeple bu odaların, ilk kullanım evrelerinin kerpiç kullanımının yaygın olduğu V-C evresine ait olabileceği ve daha sonra yenilemeler sonucunda V-B evresinde de kullanılmış olabileceği düşünülebilir. Tapınağın megaron olarak adlandırılan bölümü yaklaşık 45 m²'lik bir alanı (10.32 x 4.36 m) , batısındaki iki odanın ise 32 m²'lik bir alanı, her iki yapının önünde uzanan ve tabanı kısmen taş döşemeli olan avlunun ise yaklaşık 30 m²'lik bir alanı kapladığı hesaplanmaktadır⁵⁹. B evresinde 100 m²'den biraz daha büyük alana yayılan tapınak kompleksinin, daha geç evrede (Evre A) yaklaşık 25 m² (7.90 x 3.10 m) ölçülerinde tek bir yapıdan oluştuğu gözlenir⁶⁰.

Toplam 11 mekandan (3-10 ve 51, 52, 53 no.lu mekanlar) oluşan **Saray Kompleksi**, yaklaşık 293m²'lik bir alana yayılmıştır (Tablo 3.1, Lev. VIII Pl. 1). Yapıların duvarlarının 0.80 m'den daha kalın olmadığı gözlenir. Yapı kompleksinin duvarlarının genel olarak çok simetrik olmadığı ve bu nedenle OTÇ sarayları gibi anıtsal ve/veya bir defada planlanarak inşa edilmiş gibi bir görünüm arz etmediği gözlenir. Kompleksin farklı odalarında çok sayıda çanak çömleğin yanı sıra ezgi ve öğütme taşları, tezgâh ağırlıkları, ağırşaklar, baltalar, pişmiş toprak figürin ve fırçalar ele geçmiştir. Yapı kompleksinin farklı odalarında toplam 87 pişmiş toprak tezgâh ağırlığı ve 60 ağırşagın bulunmuş olması, tekstil üretiminin burada gerçekleştirilen temel ekonomik faaliyetlerden biri olduğunu düşündürmektedir⁶¹. Kompleksin 51 No.lu Mekân olarak adlandırılan yapısı içinde toplam 55 tane bronz ve altından yapılmış silah

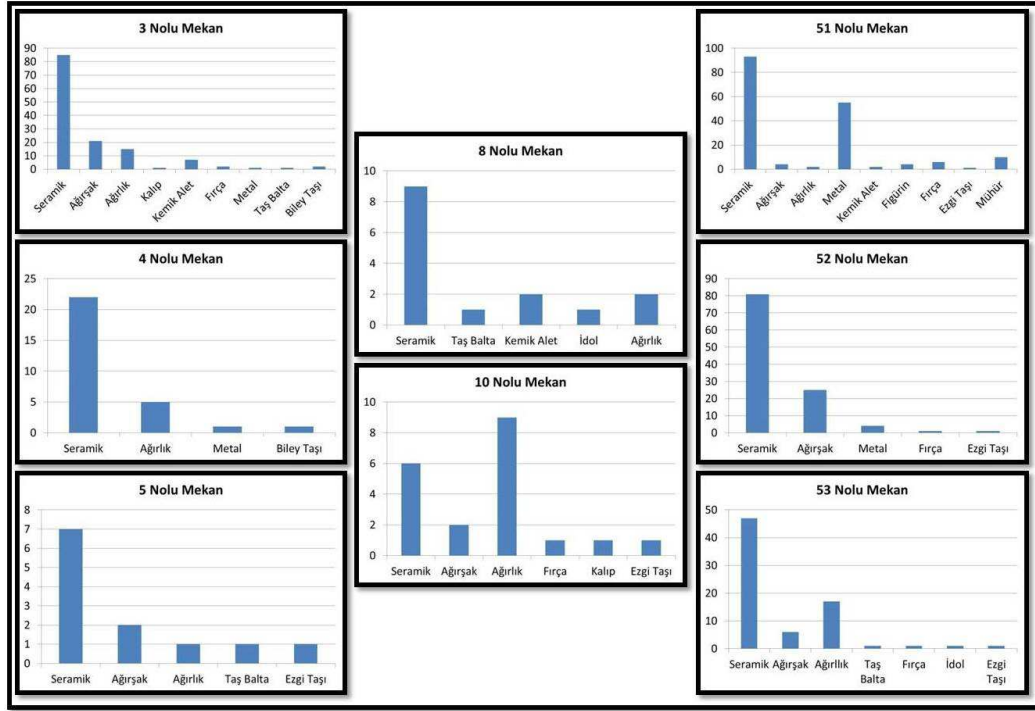
⁵⁹ A. Nejat Bilgen, (2013), *Seyitömer Höyük Kazısı Ön Raporu (2011-2013)*, Kütahya: ss. 103-109.

⁶⁰ Bilgen, (2011), s. 355.

⁶¹ Bilgen, (2013), ss. 111-123.

ve takı ile 10 tane Akkad mührünün bulunmuş olması nedeniyle özellikle zikredilmeye değerdir ve söz konusu mekân, bu içeriği ile saray kompleksinin diğer odalarından ve yerleşimde yer alan diğer konutlardan ayrılmaktadır⁶².

Tablo 2.2: Saray Yapısının Mekan Bazlı Buluntu Dağılımı

Bazı ETÇ konutlarında çanak çömlek üretimine dair kanıtlar bulunmuş olsa da, VA evresine ait birçok mekânın seramik üretimiyle ilişkili **atölye** olduğu düşünülmektedir. Söz konusu atölyeler, olasılıkla ETÇ döneminde yerleşimde seramik üretiminin uzmanlaşmış bir zanaat türü olduğuna tanıklık etmektedir⁶³.

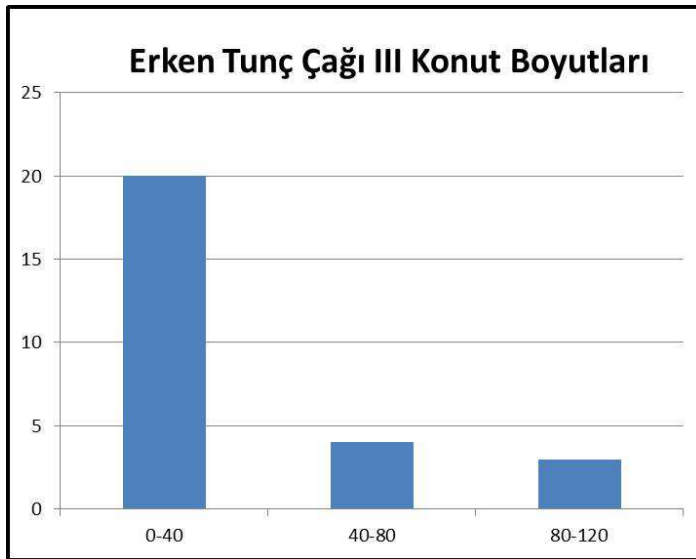
Diğer yapılar gibi **konutlar** da, taş temel üzerine kerpiçten inşa edilmiş olup VA evresinde 46, VB evresinde ise toplam 54 konut kazılmıştır. Konutların en büyük ölçülerinin her ne kadar 120 m²'yi bulduğu saptansa da, çoğunun 40 m²'den küçük olduğu hesaplanmıştır. Buradan yola çıkarak Seyitömer ETÇ III hanelerini daha ziyade

⁶² Bilgen, (2011), ss. 534-538.

⁶³ Bilgen, (2011). ss. 322-328, 336-337, 342-343, 350-352; A. Nejat Bilgen vd., (2013), "Seyitömer Höyük 2011 Yılı Kazısı", 34. Kazı Sonuçları Toplantısı, I. Cilt, Pegasus Görsel İletişim Hizmetleri, Çorum: ss. 204-205.

çekirdek ailelerin karakterize ettiği öne sürülebilir. Konut sayısından yola çıkarak ve her hanede ortalama 5 kişinin yaşadığı varsayılarak VB evresinde -Saray Kompleksi hariç- 270 kişinin, VA evresinde ise 230 kişinin yaşadığı ön görülebilir. Erken evrede saray kompleksinin içinde yer alan hizmetli ve seçkin sınıf olarak düşünülebilecek kişilerde sayıldığında VB evresinde nüfusun en az olarak 300 kişi olduğu varsayılabilir. Nüfus hesaplamalarında dağlık veya ovalık alana göre değişkenlik gösterdiği düşünülerek genellikle hektar başına 100 ile 400 kişinin düştüğü varsayılmaktadır. Yaklaşık 1 hektarlık alanı kaplayan ve sık iskân dokusuna sahip olan Seyitömer ETÇ III yerleşimini model alarak, İç Batı Anadolu'da söz konusu dönemde hektar başına ortalama 250-300 kişinin düştüğü varsayılabilir. Son olarak konutların içinde ele geçen envanteri genel olarak çanak çömlek, ezgi ve öğütme taşları, pişmiş toprak ağırşak ve tezgâh ağırlıkları ile kemik aletlerin oluşturduğu ve metal buluntuya çok ender rastlanıldığı belirtilebilir⁶⁴.

Tablo 2.3: Seyitömer Höyük Erken Tunç Çağı Konut Boyut Grafiği

Seyitömer Höyüğü'nün IV. tabakasını oluşturan Orta Tunç Çağı üç yapı evresinden oluşmakta ve yerleşimin bu üç evrede de boyutlarının 1 hektarı aşmadığı görülmektedir. Öncelikle OTÇ yerleşiminin en geç evresi olan A Evresi yapılarının,

⁶⁴ Bilgen, a.g.e., ss. 197-200, 321-358, 481-550; Bilgen, (2013), ss. 85-180.

daha geç inşa faaliyetleri nedeniyle büyük oranda tahrip edildiği, B ve C evresi yapılarının daha iyi korunduğu, ancak yine de planlarının ETC III konutları gibi tümüyle belgelenemediği belirtilmelidir. Yerleşimin ilk evresi olan C evresinde iskân 9576 m²'lik bir alana yayılmıştır. Bu evrede yerleşim höyüğün batı ve güney kesiminde tespit edilen 1.67 m. genişliğinde ve korunan uzunluğu 182 m. olan güçlü bir **sur duvarı** ile çevrelenmiştir⁶⁵. Höyük üzerinde bu evreye ait korunmuş yapılara bakıldığında höyüğün kuzey kesimi ve orta bölümünde yapılar saptanmazken; sur duvarının korunmuş olduğu höyüğün güney yarısında yapılar sur duvarının içerisinde bir yarım daire oluşturacak şekilde kümelenmişlerdir. Sur duvarının yerleşimin kuzey ve doğu tarafında da devam ettiği varsayılırsa, bu alanlarda yer alması muhtemel yapıların da, tıpkı surun üst evrelerinin tahribe maruz kaldığı gibi tahribata uğramış olduğu düşünülebilir. Ayrıca yerleşimin batısında ana kayaya oturtulmuş sur dışında bulunan yapılar da açığa çıkartılmıştır. Bu evrede yerleşimin girişi batı kesimden, genişliği 2.45 m olan bir kapı girişi ile sağlanmaktadır. Höyüğün güneybatısında sur duvarının dışına bitişik yapılmış 14 adet küçük depo odası tespit edilmiştir. Ölçüleri 2,34 m² ile 15,84 m² arasında değişen bu depo odalarının ne birbirleri arasında ne de dışarıdan onlara bağlanan bir girişi tespit edilmiştir. Bu nedenle söz konusu mekânlara üsten girilmiş olabileceği öngörülebilir⁶⁶.

Orta Tunç Çağı yerleşiminin diğer evrelerinde de olduğu gibi C evresinde de yerleşimin iskân düzeninin belirli bir düzene göre değil de, daha çok ihtiyaca yönelik olarak geliştiği gözlenir. Bu dönemde Erken Tunç Çağı tabakalarından farklı olarak merkezi bir tapınak veya diğer kamu yapısı bulunmamıştır. Yerleşimin orta kesiminin bu dönemde daha ziyade **depolama** faaliyetlerine ayrıldığı dikkat çekmektedir. Yerleşimin özellikle orta kesiminde yoğunlaşan ve çapları 1,37 ile 3,05 m. arasında değişen 81 adet silonun yanı sıra 2.90 x 3.10 m. ile 2.30 x 1.80 m. ölçülerinde 2 adet dikdörtgen plana sahip silo tespit edilmiştir. Yine bu alanlarda 12 adet bağımsız fırın ortaya çıkartılmıştır. Silo ve fırınların ortak kullanıma hizmet ettikleri düşünülebilir⁶⁷. Bu evreye ait 2 tanesi sanduka 7 tanesi ise basit toprak olmak üzere 9 adet yerleşim içi gömü tespit edilmiştir. Yerleşimin boyutlarına ve konut sayısına bakıldığında yerleşim

⁶⁵ Bilgen, (2013). ss. 35-38.

⁶⁶ Bilgen, (2011), ss. 395-399.

⁶⁷ Bilgen, (2011), a.g.e., ss. 297-308, 456-473; Bilgen, (2013), ss. 78-83.

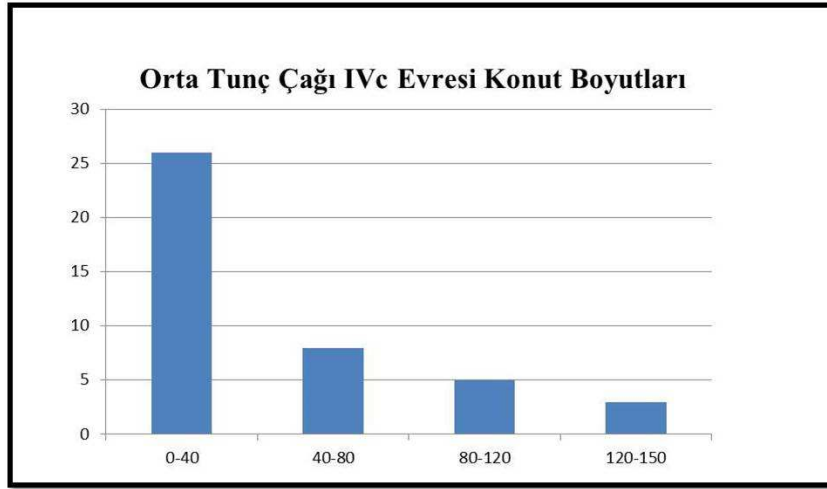
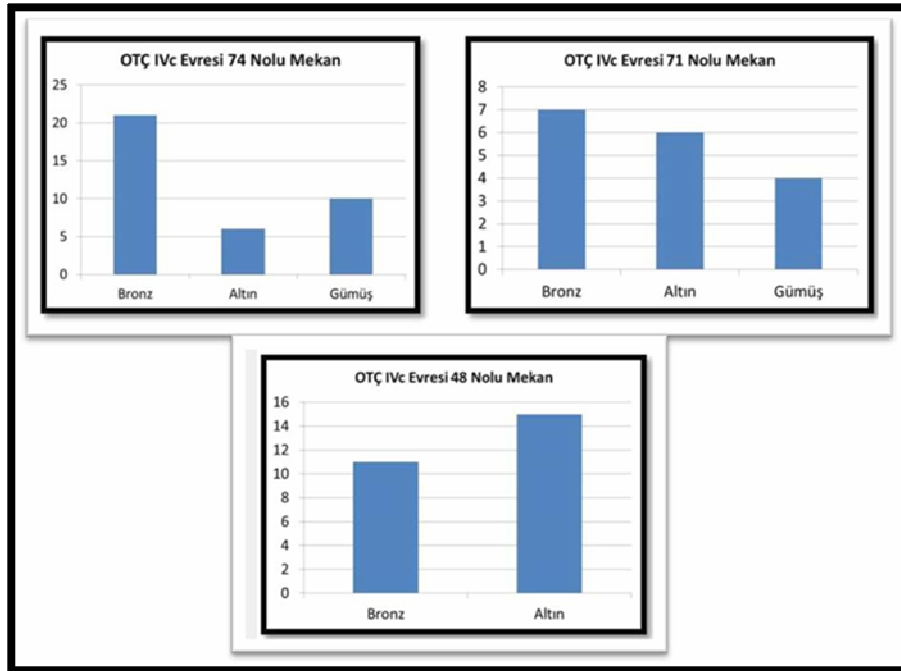
içi gömülerin ihtiyacı karşılamaktan uzak olduğu söylenebilir ve ayrıca bir yerleşim dışı mezarlığın da olması gereklidir⁶⁸.

C Evresinde plan ve mekânların içeriği bakımından belirli bir standardı bulunmayan yaklaşık 103 **konut** ortaya çıkartılmıştır (Tablo 2.4). ETÇ konutlarından farklı OTÇ döneminin tüm evlerinde evlerin genellikle birbirinden bağımsız olarak inşa edildikleri görülür. Taş duvarların bazı evlerde 2- 2.5 m'ye kadar korunmasına ve kerpiç izlerine az rastlanılmasına dayanarak evlerin büyük oranda tümüyle taştan inşa edildiği düşünülmektedir. Bu evrede zamanla oluşan tahribatlardan dolayı birçok yapının yenilendiği tespit edilmiş olup bu yenilemelerde bir simetriden söz etmek mümkün değildir. Konutların girişlerinde de ETÇ III dönemindeki gibi ortak bir yön birliğinden veya herhangi düzenlemenin varlığından da söz edilemez. Planı tümüyle çıkartılabilen evlerde oda sayısının 1 ile 7 arasında değiştiği saptanmaktadır. Yine çoğu evin 40 m² veya ondan daha küçük olduğu, en büyük evin ise yaklaşık 145 m²'lik bir alanı kapladığı anlaşılmaktadır⁶⁹. Bu dönemde görülen yegâne fark, 80 m²den daha büyük evlerin sayısının görece ETÇ döneminden daha fazla olmasıdır. Evlerin içinde ETÇ dönemindeki gibi günlük faaliyetlere ilişkin buluntuların yanı sıra bazı konutlarda çok sayıda metal obje bulunmuş olması dikkat çekicidir. Örneğin Mekân 74'te, bronz, altın ve gümüşten oluşan 39 obje, Mekan71 ve Mekan 48'de sırasıyla 15 ve 26 metal obje ortaya çıkartılmıştır (Tablo 2.5)⁷⁰. Son olarak OTÇ'ın başında nüfusun genel olarak ETÇ dönemine oranla neredeyse iki kat arttığı ve metal nesnelerin haneler arasında daha geniş bir yayılıma sahip olduğu vurgulanabilir.

⁶⁸ Bilgen, (2011), a.g.e., ss. 310-314, 473-475; Bilgen, (2013), ss. 70-71.

⁶⁹ Bilgen, (2011), a.g.e., ss. 273-297, 395-455; Bilgen, (2013), ss. 46-67.

⁷⁰ Bilgen, (2011), a.g.e., ss. 416-417, 440-442, 444-445.

Tablo 2.4: Orta Tunç Çağı C Evresi Konut Boyutları**Tablo 2.5:** Orta Tunç Çağı C Evresi Çok Sayıda Metal Buluntu İçeren Mekanlar

Orta Tunç Çağı tabakasının B evresi en yoğun iskânın olduğu evredir ve 9898m²’lik bir alana yayılmaktadır. Bu evrede de düzenli bir yerleşim planı yoktur. Genel olarak bağımsız yapılardan oluşmakla birlikte birbirleriyle bağlantılı olarak kompleks yapılar da görülebilmektedir. Bu dönemde höyük üzerinde batı kenar boyunca

55.00 m. uzunluğunda 1.30 m. kalınlığında bir teras duvarı inşa edilmiştir. Duvarın güneyinde daha sonradan kapatılmış 1.35 m. genişliğinde bir giriş bulunmaktadır. Teras duvarının dışında bu duvara dik olarak birleşen duvarlar da tespit edilmiştir. Bu duvarlar teras dışında da mekânlar olduğuna işaret etmektedir. Mekânlara bakıldığında belirli bir standartlaşma görülmemektedir. Yerleşimin bu evresinde 69 adet mekân açığa çıkarılmıştır⁷¹. Orta Tunç Çağı'nın C evresinde de olduğu gibi genel olarak yerleşimin merkezinde ve yapılar arasında yer alan çapları 1.10 ile 2.30 m. arasında değişen 31 adet silo ve 4 adet bağımsız fırın tespit edilmiştir⁷². Bu evreye ait 1 adet çömlek, 4 adet sanduka ve 5 adet de basit toprak olmak üzere 10 adet yerleşim içi gömü bulunmuştur⁷³. 19 No.lu Mekân'da in-situ olarak bulunan 9 iskelet, söz konusu dönemde görülen yangının şiddetinin anlaşılması açısından zikredilmeye değerdir⁷⁴. Bazı evlerde metal buluntuların sayısı 10'dan az saptanırken, Mekân 64 gibi bronz, altın ve kurşundan oluşan 41 tane metal takı, silah ve aletin ele geçtiği konutlar da bulunmaktadır⁷⁵.

Orta Tunç Çağı'nın son kullanım evresi konumundaki A evresinde yerleşim 9292m²'lik alanda iskân edilmiştir. Bu evrede höyüğün batı kesimine 68.60 m uzunluğunda ve kalınlığı 2.00-2.50 m arasında değişen bir teras duvarı örülmüş ve bu duvarın arkası toprak doldurularak höyüğün üst kısmındaki kullanım alanı yaklaşık olarak 8.50 m. genişletilmiş ve böylelikle yamaçlara da ev inşası mümkün hale getirilmiştir⁷⁶. Orta Tunç Çağı'nın diğer evrelerinde olduğu gibi bu evrede de düzenli bir iskân görülmemektedir. Bu evrede höyüğün merkezinde tez konumuzu oluşturan 10.10 x 9.95 m ölçülerinde iyi korunmuş bir yapı bulunmakta ve bu yapının çevresi genel olarak boş bırakılmıştır. Bunun dışında yerleşim daha çok bu yapının güneybatısında yoğunlaşmış olmakla birlikte diğer yapılarında bu merkezdeki yapıyı çevrelediği anlaşılmaktadır. Yerleşim özelinde Erken Tunç Çağı'nda görülen merkezi yapı geleneği Orta Tunç Çağı'nda bu yapıyla birlikte tekrar ortaya çıkmış gibi görünmektedir. Bu evre yapıları, bunu izleyen tabaka olan Akhaemenid Dönemi yapıları tarafından yoğun şekilde tahrip edildiğinden çoğu mekânın tam olarak ölçüleri tespit

⁷¹ Bilgen, a.g.e., ss. 149-190, 221-255, 380-386.

⁷² Bilgen, a.g.e., ss. 256-260, 387-388.

⁷³ Bilgen, a.g.e., ss. 265-268, 389-390.

⁷⁴ Bilgen, a.g.e., ss. 167-174.

⁷⁵ A. Nejat Bilgen vd., (2012), "Seyitömer Höyük 2010 Yılı Kazısı", 33. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, I. Cilt, İsmail Aygül Ofset Matbaacılık, Ankara: s. 236.

⁷⁶ Bilgen, a.g.e., s. 113.

edilememektedir. Yerleşimin A evresine ait 38 adet konut açığa çıkartılmıştır. İnşa tekniği açısından önceki evrelerden bir fark görülmemektedir. Planı çıkartılabilen evlerin ölçüleri 8.81 ile 144.86 m² arasında değişir ve en fazla 7 odalıdır⁷⁷. Yine yerleşimde çapları 1.10 ile 2.60 m. arasında değişen konutlardan bağımsız farklı noktalarda 7 adet silo tespit edilmiştir⁷⁸. IVA evresine ait konutların büyük oranda boş olarak ele geçmesi sebebiyle sadece 6 No.lu Mekân'ın taban döşemesi altında bir adet bronz balta ele geçmiştir⁷⁹. Ancak tabakayla ilişkili dolgulardan çok sayıda metal eserin ele geçtiği de söylenmelidir. Bu bağlamda metal üretiminin yapıldığı düşünülen tek bir atölye tespit edilmiştir. K-9 plankaresinde yer alan büyük oranda tahrip olmuş durumda olup sadece doğu duvarı 3.50 m. uzunluğunda korunan mekânın tabanı üzerinde içi karbonlaşmış buğdaylarla dolu bir libasyon kabı ve içinde bronz kalıntıları olan bir pişmiş toprak pota ele geçmiştir. Ayrıca tabanın batı tarafında 0.85 m. çapında tahrip olmuş bir ocak bulunmaktadır. Burada ele geçen potadan yola çıkarak söz konusu yapının bronz ergitilerek döküm yapılan bir atölye olduğu varsayılmıştır⁸⁰. Orta Tunç Çağı'nın diğer evrelerinden farklı olarak bu evrede yerleşim içi gömü bulunmamaktadır.

Sonuç olarak Erken Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı yerleşimleri incelendiğinde bu iki kültürün mimari ve materyal kültürü açısından kesin çizgilerle ayrıldığı görülmektedir. Yerleşim düzeni açısından da temel farklar görülmektedir. Öncelikle Erken Tunç Çağı yerleşmesinde, bir tapınak çevresinde gelişen ve onu çevreleyen bitişik düzende inşa edilmiş konutlardan oluşan düzenli bir iskânın mevcut olduğu ve en az iki evre boyunca aynı yerleşim sisteminin korunduğu gözlenirken, Orta Tunç Çağı'nda bir plana sabit kalınmadan gelişen, saray ya da tapınak gibi özel işlev atfedebildiğimiz yapıların bulunmadığı ve birbirinden bağımsız konutlardan oluşan bir iskân düzeninin hâkim olduğu saptanmaktadır.

Her iki dönemde de çeşitli sebeplerden dolayı yapılar yenilenmek durumunda kalmış birçok defa bu durum uygulanmıştır. Erken Tunç Çağı konutlarını bu noktada Orta Tunç Çağı konutlarından ayıran temel fark ise, genellikle yenilenen yapıların yine aynı simetride herhangi bir değişikliğe uğratılmadan eski yapının üzerine inşa edilmiş olmalarıdır. Orta Tunç Çağı yapılarında ise önceki plana sadık kalmak veya aynı yerde

⁷⁷ Bilgen, 2011. ss. 113-144, 216-218.

⁷⁸ Bilgen, a.g.e., ss. 127-128, 219.

⁷⁹ Bilgen, a.g.e., s.119.

⁸⁰ Bilgen, a.g.e., s. 127.

iskânı sürdürmek gibi bir durum söz konusu değildir ve aksine OTÇ yapılarının yenilenmesi esnasında planlarında da değişiklik yapıldığı gözlenir. Mekânların girişleri Erken Tunç Çağı'nda genel olarak yerleşimin merkezine yani tapınağın olduğu yöne doğru yönelmişken, Orta Tunç Çağı yapılarında böyle bir standartlaşma söz konusu değildir. Erken Tunç Çağı yerleşimlerinde bağımsız olarak yapılmış silolar bulunmamakta olup depolama faaliyetleri konutların içerisinde genellikle küplere yapılmaktadır. Orta Tunç Çağı yerleşmelerinde ise konutların içerisinde depolamaya yönelik oda veya bölmeler olabildiği gibi müşterek kullanıma hizmet ettikleri düşünülebilecek çok sayıda silo da bulunmaktadır. Mekânların içerisinde bulunan ocaklara bakıldığında Erken Tunç Çağı ocaklarının stilize boğa başı şeklinde önde yuvarlak bir platform ve bunun arkasında boynuzu andıran iki adet çıkıntı yapılmasıyla oluşturulduğu, Orta Tunç Çağı'nda ise at nalı ocakların karakteristik olduğu gözlenir. Erken Tunç Çağı yerleşiminde hiç görülmeyen intramural gömünün aksine, Orta Tunç Çağı yerleşiminde sayısal olarak azda olsa yerleşim içi gömü saptanmıştır⁸¹.

Seyitömer'de OTÇ döneminde iskân edilen alanın ölçülerinde bir değişiklik olmasa da, nüfusun ETÇ'ına oranla arttığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Seyitömer'de OTÇ dönemini, Beycesultan'daki gibi saray benzeri resmi formlara sahip yapıların karakterize etmediği saptanmaktadır. Ancak metal eserlerin her iki dönemdeki dağılımı dikkate alındığında, ETÇ III döneminde yerleşmedeki temel zenginliğin saray kompleksi içindeki Mekân 51'de toplandığı, OTÇ döneminde ise en az 4-5 konutun her birinde, saray kompleksinde saptanan miktar kadar metal nesnenin ele geçtiği dikkati çekmektedir. Ayrıca OTÇ dönemi konutlarında bronz orak gibi işlevsel gündelik aletlerin bulunmuş olması, bu dönemde bronzun ETÇ döneminden daha kolay temin edilip tüm yerleşim sakinleri arasında daha yaygın kullanıldığına da işaret eder. Öte yandan Seyitömer OTÇ yerleşiminde tek elde toplanan merkezi bir siyasi ve sosyo-ekonomik örgütlenme modelinin kanıtları olarak yorumlanan saray veya tapınak gibi yapılar bulunmadığından, toplumun bu yönde nasıl organize olduğunu bilmiyoruz.

Orta Tunç Çağı'nın son evresini temsil eden A evresinde, C evresinden farklı olarak yerleşimin merkezinin silolara ayrılmadığı ve ETÇ'deki gibi yine bir yapı tarafından işgal edildiği görülmektedir. Tez konumuzu oluşturan 24 No'lu Mekân olan bu yapının anlam ve işlevinin sorgulanması bir sonraki bölümde ele alınmaktadır.

⁸¹ Bilgen vd., (2014). ss. 352-353.

2.3. SEYİTÖMER HÖYÜK OTÇ IVA EVRESİNDE ORTAYA ÇIKARTILAN 24 NO.LU MEKÂN

Höyüğün yaklaşık olarak merkezinde P sektöründe yer alan kare plana sahip mekânın ebatları 8.70 x 8.55 m. (74.38 m²) olup duvarlarının korunan üst seviyesi 1178.38m. alt seviyesi ise 1177.11 m.'dir. Duvar kalınlıkları yaklaşık 0.70 m. olan yapı 3 odalı (A, B ve C) olarak inşa edilmiştir (Lev. IV ve V). Yapıya giriş, güneyden ana odaya (A) açılan 1.80 m.'lik bir kapı aralığıyla sağlanmaktadır. Burada yer alan kapının genişliği göz önüne alınarak yapının iki kanatlı bir ahşap kapıya sahip olduğu söylenebilir.

Mekânın batısında yer alan A odasının tabanı sıkıştırılmış topraktan yapılmıştır ve tabanın 6 kez yenilendiği görülmektedir. Bu da yapının uzun süreli kullanımına işaret etmektedir. Odanın tabanının seviyesi ise 1177.36 m. kodundadır. Bu odanın kuzey, batı ve güney duvarları önünde sekiler bulunmaktadır (Lev. VI Res. 1). Kuzey duvar önünde yer alan seki doğusunda yer alan bir paye ile son bulmaktadır. Sekiler önce küçük ebatlı levha taşlarla taban seviyesinden ortalama 0.30 m. yüksekliğe kadar örülmüş ve üzerleri kil ile sıvanmıştır. Odanın yaklaşık olarak merkezinde C odasının batı yanında at nalı biçimli bir ocak yer almaktadır. A odası ve doğusunda yer alan B odasını, dış duvarların kalınlığıyla aynı kalınlığa sahip olan bir ara duvar birbirinden ayırmaktadır. Bu duvarın güney ucunda yer alan 1.00 m. genişliğindeki kapı aralığı iki odayı birbirine bağlamaktadır. B odası 2.00 x 8.70 m. ölçülerinde olup yassı taşlarla döşeli olan tabanının seviyesi 1177.50 m'dir. Bu odanın tabanının taş döşeli olması bu alanın açık alan ya da su kullanımına yönelik olmaktan ve etnografik çalışmalarda büyükbaş hayvan barınağı⁸² olarak kullanımından ziyade bu odada bulunan materyallerin rutubetten etkilenmemesi adına alınmış bir önlem olarak düşünmek daha doğru olacaktır. Bu odanın kazısı sırasında kuzey duvarı önünde yer alan kısımda yanık küllü dolgu içerisinde bitkisel katkıların da varlığı saptanmıştır. Bu durum odanın en azından bir bölümünün, tahıl depolamaya yönelik olarak kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. A ve B odasını ayıran duvarın yaklaşık ortasında ve batı yüzüne bitişik olarak yapılmış 1.20 x 1.10 m. ebatlarında sıkıştırılmış toprak tabanlı, taban

⁸² Özlem Çevik, (2014), "İskan Düzeni ve Konut Döngüsüne İlişkin Etnografik Bir Model: Van-Ayanis Köyü", *Yerleşim Sistemleri ve Mekan Analizi*, Ö. Çevik ve B. Erdoğan (ed.), Ege Yayınları, İstanbul: s. 288.

seviyesi 1177.16 m. olan C odası yer alır ve bunun da girişi güneydendir (Lev. VI Res. 2). Bu odanın 1 m²'den biraz daha büyük olan ölçülerine bakılarak depo olarak kullanılmış olduğu düşünülebilir⁸³.

Mekânın duvarları küçük taşlarla örülmüş olup herhangi bir kerpiç izine rastlanılmadığından çatıya kadar duvarlarının taş örgüden oluştuğu söylenebilir. Duvar işçiliğinde diğer konutlardan ayrılan bir özellik bulunmamaktadır. Duvarlarının iç yüzleri sıvalı olarak ortaya çıkartılan yapının, dış yüzlerinin sıvalı olduğunu gösteren herhangi bir bulgu yoktur. Yine mekânın ikinci katına dair de bir kanıt bulunmaması sebebiyle tek katlı bir yapı olduğu varsayılabilir. Yapının çatı örtüsünün ise özellikle OTÇ IVB evresine ait 11 No.lu Mekân'ın tabanına düşmüş olan yanmış çatı konstrüksiyonundan yola çıkılarak yapının çatı örtüsünün en altta kalın ahşap hatıllarla sağlam bir zemin hazırlandıktan sonra üzerine daha ince hatılların onları dik kesecek şekilde konumlandırılmasıyla oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Bu ince hatılların üzerine sazlar ve ince dallarla bir üst tabaka yapıp son olarak da kille sıvanarak düz bir dam elde edilmiştir⁸⁴. Mekanın kapladığı alan göz önüne alınarak içinde yaşayan insan sayısının hesaplanması yapılan etnografik araştırmalarda 10m²'lik alana 1 ile 4 kişi arasında değiştiği saptanmıştır⁸⁵. Bu çalışmalar göz önüne alındığında 24 No.lu Mekan içerisinde en az 7 en fazla ise 29 kişinin ikamet ettiği önerilebilir. Son olarak yapının kaldırılması sırasında batı duvarının altından bir kaba ait protom olabileceği düşünülen pişmiş toprak boğa başının ele geçtiği belirtilebilir. Söz konusu buluntunun temel adağı olarak bırakılmış olabileceği göz ardı edilmemesi gereken bir varsayımdır.

Mekânın A odası içinde taban üstü olarak ele geçen buluntular ise; mekânın güneyinde girişin hemen önünde bir tüm kap, mekânın batı duvarı önünde bir pithos, kuzey duvarı önünde tümlenebilir bir pithos ve hemen doğu yanında pişmemiş bir kap, mekânın yaklaşık ortasında tümlenebilir bir kap, kuzeybatıda bir kâse, batıda tümlenebilir bir kap, kuzeyde tümlenebilir bir kap, mekânın ortasında dibek ve havaneli

⁸³ Bilgen, (2011), ss.140-141.

⁸⁴ Bilgen, (2011), a.g.e., s.192.

⁸⁵ Raoul Naroll, (1962), "*Floor Area and Settlement Population*", *American Antiquity*: 27, ss. 587-589; Carol Kramer, (1982), "*Village Etnoarchaeology. Rural Iran in Archaeological Perspective*" Academic Press, London; S. Friend Cook ve R. Fleming Heizer, (1968), "*Relationships among houses, settlement areas, and populations in aboriginal California*", *Settlement Archaeology*, K. C. Chang (Ed.), National Press Books, Palo Alto, ss. 79-116.

ile kuzeybatıda yanmış buğday kalıntıları bulunmuştur. B odasının taş tabanı üzerinde ise sadece bir boncuk ele geçmiştir (Tablo 2.6, Lev. VII Res. 1).

Tablo 2.6: 24 No.lu Mekan Buluntu Dağılımı

Kasa No	Adı	Buluntu Yeri
P.983	Tüm Kap	A Odası
P.1048	Tümlenebilir Kap	A Odası
P.1049	Tümlenebilir Pithos	A Odası
P.1051	Tümlenebilir Kap	A Odası
P.1052	Tümlenebilir Kap	A Odası
P.1053	Kase	A Odası
P.1054	Taş dibek ve elcik	A Odası
P.1056	Boncuk	B Odası

24 No.lu Mekân konum olarak yerleşimin merkezinde yer almaktadır. OTÇ IVA evresinin diğer yapılarından izole olarak konumlandırılmıştır. Yapının bulunduğu alanda IVB evresinde 56 No.lu Mekân yer almaktadır. Yoğun şekilde tahribata uğramış olan yapı iki kullanım evresine sahiptir. Yapının ilk kullanım evresindeki korunmuş ölçüsü 10.70 x 7.80 m. (83.46 m²) olup iki odalı olarak inşa edilmiştir. Bu kullanım evresinde yapının duvar kalınlıkları ortalama olarak 0.60 m. genişliğindedir. Odalarının tabanları sıkıştırılmış topraktan yapılmıştır. Yapının girişi yoğun tahribattan dolayı tespit edilememiş olsa da, girişin güneyden olduğu düşünülmektedir. Yapının küçük olan odası kuzeybatı kesimde 3.60 x 2.40 m. ölçülerinde bir iç oda görünümündedir. Yapının ikinci kullanım evresinde planı tamamen değişmiş ve ebat olarak küçülmüştür. Korunmuş olan ölçüsü 5.35 x 3.90 m. (20.86 m²) olup 3 odalı olarak inşa edilmiştir. Yapının duvar kalınlıkları 0.50 ile 0.70 m. arasında değişkenlik göstermektedir. Odaların tabanları sıkıştırılmış topraktan yapılmıştır. Yapının B odasında, odayı A odasından ayıran duvara bitişik olarak yapılmış düz plaka taşlarla oluşturulmuş 0.80 x 0.60 m. ölçülerinde bir bölme yer almaktadır. B odasının kuzeyinde yer alan C odasında da kuzey duvarı önünde 1.10 x 0.65 m. ölçülerinde ikinci bir bölme yer almaktadır⁸⁶.

⁸⁶ Bilgen, (2011), a.g.e., ss. 247-249.

Burada IVB evresine ait 56 No.lu Mekân'ı özellikle ele almamızın sebebi, bu yapının üzerine inşa edilen 24 No.lu Mekân ile olası sürekliliği veya benzerliğinin olup olmadığını tartışmaktır. 56 No.lu Mekân'ın sıradan bir konut olduğu dikkati çeker. Konum olarak 24 No.lu Mekân gibi yerleşimin merkezinde yer almış olsa da çevresindeki yapılardan ayrıışık bir görünüm sergilememektedir. 24 No.lu Mekân'ın diğer yapılardan izole halinin bu yapıya daha özel bir anlam yüklediğinin altı çizilebilir.

2.4. SEYİTÖMER HÖYÜK'DE ORTAYA ÇIKARTILAN 24 NO.LU MEKÂN'IN DİĞER YERLEŞİM YERLERİNDE BULUNAN KONUTLARLA KARŞILAŞTIRMALI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Diğer yerleşimlerle olan karşılaştırmaya geçmeden önce Seyitömer Höyük OTÇ yapılarına bakılarak paralellikler irdelenmiştir. Daha sonra Assur Ticaret Kolonileri ile yoğun ilişki gösteren Orta Anadolu Bölgesi, Mezopotamya ile daha ciddi bir bağı bulunan Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve batıda Girit Adası ve Kıta Yunanistan'la belirli kültürel etkileşimler içeren özellikle kıyı Ege'de yer alan anahtar olarak seçilen yerleşimlerle paralellikler kurulmaya çalışılmıştır.

Seyitömer Höyük Orta Tunç Çağı yapılarına evreler (IVA, B, C) bağlamında bakıldığında höyüğün merkezinde bulunan ve diğer yapılardan belirli bir mesafede konumlandırılmış olan 24 No.lu Mekân'ın plansal olarak üç evrede de herhangi bir benzer örneği bulunmamaktadır. Bununla beraber mekânı, iç donanım açısından incelediğimizde yapının ana odasının üç duvarı önünde sekiler bulunmakta ve yine ana oda içerisinde, odanın merkezinde sayılabilecek bir alanda at nalı şeklinde bir ocağının bulunduğu ve son olarak da yapının bir odasının da yassı taşlarla döşeli olduğu görülmektedir.

24 No.lu Mekânla Seyitömer Höyük'ün diğer yapıları arasında plansal herhangi bir paralellik kurulamadığından, 24 No.lu Mekân'ın diğer konutlardan ayrılan farklı bir özelliğinin olup olmadığı, yapıların iç donanımlarına bakılarak saptanmaya çalışılacaktır. Yukarıda sözü edilen 24 No.lu Mekân'ın donanım özelliklerinin üçünü birden (seki, ocak, taş döşeme) bünyesinde barındıran IVC evresinde 3 adet (2, 50 ve 93 nolu mekânlar) yapı bulunmaktadır. Diğer evrelerde bu üç donanıma aynı anda sahip bir başka yapı bulunmamaktadır. Bu yapılar dışında içerisinde seki, taş döşemeli bir bölüm

ve ocak/fırın bulunduran yapılara bakacak olursak; IVC evresinde içerisinde seki bulunan 13, IVB evresinde 8 ve IVA evresinde 4 adet yapı bulunmaktadır. Yapıların bir odasının ya da belirli bir bölünün yassı taşlarla döşeli olduğu IVC evresinde 8, IVB evresinde 12 ve IVA evresinde ise 6 yapı içinde rastlanmıştır. İçerisinde ocak ya da fırın bulunan yapıların sayısal değeri ise IVC evresinde 18, IVB evresinde 21 ve IVA evresinde ise 5 adettir (Tablo 2.7). Seyitömer Höyük özelinde karşılaştırılması gereken diğer hususlar ise kapı açıklığının büyüklüğü ve depo olarak kullanım gördüğünü düşündüğümüz taş döşemeli odasının kapladığı alandır. Bu bağlamda baktığımızda OTÇ'nin tüm evrelerinde girişi tespit edilen yapıların giriş ölçüleri 0.69 ile 1.55 m. arasında değişmektedir. 24 No.lu Mekân'ın girişi ise 1.80 m. ölçüsündedir. 24 No.lu Mekân ile aynı ebatta ya da daha büyük girişe sahip 3 adet yapı (B evresi 11No.lu Mekân 1.80 m., C evresi 53 No.lu Mekân 2.00 m. ve 76 No.lu Mekân 1.85 m.) bulunmaktadır. Mekânların döşemeli alanlarının kapladığı alanlara bakıldığında ise tüm evrelerde bulunan döşemelerin 1.17 ile 13.46 m² arasında değişmektedir. 24 No.lu Mekân'ın taban döşemesi ise 17.40 m² ebadındadır. 24 No.lu Mekan'ın döşemesinden daha büyük bir alan kaplayan döşemeye sahip tek yapı ise 17.82 m²'lik ebadıyla C evresinde yer alan 50 No.lu Mekân'dır.

Tablo 2.7: Seyitömer Höyük Evrelere Göre Konut ve İç Donanım Oranları

Evre	Toplam Konut Sayısı	Seki	Ocak	Taban Döşemesi
IVA	38	4	5	6
IVB	69	8	21	12
IVC	103	13	18	8
Toplam	210	25	44	26

Orta Anadolu'da bulunan Orta Tunç Çağı yerleşimlerinde açığa çıkartılan konutlara bakıldığında, Kültepe, Acmhöyük ve Boğazköy' ün anahtar yerleşmeleri temsil ettiği söylenebilir.

Kültepe Kaniş Karum’unda ortaya çıkartılan II kat yapıları, aralarında bulunan sokaklardan yola çıkılarak mahallelere ayrılmıştır⁸⁷. Burada da yapılacak olan karşılaştırmada bu mahalle olgusuna uyulacaktır.

1. Mahallede 6 adet bina açığa çıkartılmıştır. 1. Bina Kaniş Karum’unda bulunan diğer binalar gibi iki katlı ve taş temel üzerine kerpiç olarak inşa edilmiştir. Yapı dikdörtgen bir büyük oda ve bu odaya açılan iki küçük odadan oluşmaktadır. Yapının zemin katının ölçüleri 7.50 x 5.50 m.(41,25m²)’dir. Büyük odada ocak ve fırın yer almaktadır⁸⁸.

Mahallede yer alan 2. Bina 6.70 x 6.30 m. (42,21m²) ölçülerinde ve 4 odalıdır. Yapıya sokak seviyesinin yüksekliği nedeniyle 2 adet taş basamakla inilmektedir. Büyük oda içerisinde ocak ve fırın yer almaktadır. Üst kata dar ve uzun bir odadan ahşap merdiven ile çıkılmaktadır. Bunların dışında kalan iki oda depo olarak kullanılmış ve üst kattan yine ahşap merdivenlerle bu odalara erişim söz konusudur. Depo odalarının tabanları sıkıştırılmış topraktan olup taş temelleri de yükselttilerek rutubete karşı önlem alınmıştır. Depo odalarından birinde tamamen seramik depolanmış olup diğerinde ise seramik ve ritonların dışında, odanın bir köşesine taşlarla örülmüş buğday bölmesi bulunmaktadır⁸⁹.

Mahallenin 3. Binası farklı zamanlarda yapılan eklemelerle düzensiz bir plana sahip olmuş ve 12.50 x 9.00 m. (112,50m²) boyutuna ulaşmıştır. Yapıda yan yana sıralanmış 3 odanın dükkân olabileceği ayrıca tabanı büyük yassı taşlarla döşeli dikdörtgen bir oda ve bu odanın doğu duvarına açılan bir kapı ile ulaşılan ‘L’ şekilli içerisinde bir fırın bulunan iki odanın hizmete yönelik odalar oldukları düşünülebilir. Yine üst kata erişimi sağlayan bir merdiven odası bulunmaktadır. Fırınlı odada ‘L’ şekilli kerpiç bank bulunmaktadır. Oturma ve yatak odalarının korunmayan üst katta olduğu söylenebilir⁹⁰.

1. Mahalle’de yer alan 4. Bina iki odadan oluşmakta ve 9.00 x 5.70m. (51.30m²) ölçülerine sahiptir. Yapının ana odasının kuzeydoğusunda bir fırın, batı duvarına dayandırılmış şekilde de bir tandır yer almaktadır. Odanın kuzey kesimi yassı

⁸⁷ Tahsin Özgüç, (1986), *Kültepe-Kaniş II Eski Yakındoğu’nun Ticaret Merkezinde Yeni Araştırmalar*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: s. 1.

⁸⁸ Özgüç, a.g.e., s. 1.

⁸⁹ Özgüç, a.g.e., s. 2.

⁹⁰ Özgüç, a.g.e., s. 2.

taşlarla döşelidir ve güney kesimde yer alan toprak tabanlı bölümle taş döşeli bölüm bir duvarla ayrılmıştır. Fırının kuzeyinde yer alan kapı aralığından yapıya sonradan eklenen diğer odaya geçilmektedir⁹¹.

Mahallenin bir diğer yapısı olan 5. Bina 9.00 x 6.30 m. (56.70m²) ölçülerinde ve 3 odadan oluşmaktadır. Büyük odanın yaklaşık ortasında bir ocak bulunmaktadır. Odanın güneydoğusunun tabanı yassı taşlarla döşenmiştir. Küçük odalar yapıya sonradan eklenmiştir⁹².

1. Mahallede konumlanmış olan 6. Bina 8.00 x 6.40 m. (51.20m²) ölçülerinde ve 6 odadan oluşmaktadır. Mekâna batı yönden girişte ve girişin karşısında yer alan odaya açılan kapı aralıklarında ikişer taş basamak yer almaktadır. Yapının büyük odasında bir adet ocak bulunmakta ve bu odadan bir ahşap merdiven vasıtasıyla üst kata çıkılmaktadır. Bu büyük oda sonra bölünerek küçük bir oda daha oluşturulmuştur. Diğer iki oda mekâna sonradan eklenmiştir⁹³.

Kanış Karum II. Yapı katının Büyük Mahalle olarak adlandırılan mahallesinde de 6 adet bina bulunmaktadır. 1. Bina 8.50 x 8 m. (68m²) ölçülerinde ve biri büyük 3 odadan oluşmaktadır. Büyük odanın kuzeybatı kesiminde ocak, fırın ve tandır bulunmaktadır. Ayrıca bu oda da Assur'lu tüccara ait arşivde bulunmuştur. Büyük odadan dikdörtgen planlı diğer odaya geniş bir kapıdan geçilmekte ve bu oda bir duvarla ikiye bölünerek oluşturulan koridordan içi küplerle dolu olan depo odasına geçilmektedir⁹⁴.

Büyük Mahalle'de yer alan 2. Bina 12.50 x 9.50 m. (118.75m²) ölçülerinde ve 4 odadan oluşmaktadır. Yapının büyük odası 9.00 x 4.50 m. ölçülerindedir. Bu odada ocak, fırın ve tandır bulunur ve odanın kuzey duvarı boyunca ve fırının yanında 2 m. genişliğinde bir döşeme yer almaktadır. Büyük odada Assur'lu tüccara ait arşiv bulunmuştur. Üst kata çıkan merdivenin altı kiler olarak kullanılmıştır⁹⁵.

⁹¹ Özgüç, a.g.e., s. 3.

⁹² Özgüç, a.g.e., s. 3.

⁹³ Özgüç, a.g.e., s. 3.

⁹⁴ Özgüç, a.g.e., s. 4.

⁹⁵ Özgüç, a.g.e., s. 5.

Büyük Mahalle'nin 3. Binası iki odasının tahribattan dolayı bazı kesimleri açığa çıkartılmış bir arşiv binasıdır. Yapı içerinden 30 adet tablet ve 15 adet zarf ele geçmiştir⁹⁶.

Mahallede ortaya çıkartılan 4. Bina 10.00 x 7.00m.(70.00m²) ölçülerinde olup 4 odadan oluşmaktadır. Dikdörtgen planlı bu yapı güneyindeki sokağa açılmaktadır⁹⁷.

Ortaya çıkartılan 5. Bina 14.00 x 8.00 m. (112m²) ölçülerinde ve 6 odadan oluşmaktadır. Yapı merkezde bir büyük oda, kuzeyinde bu odaya açılan iki küçük oda ve odanın güneyine eklenen antre, kiler ve merdivenden oluşmaktadır. Büyük odanın doğusu yassı taşlarla döşelidir ve bu odada bir ocak bulunmaktadır. Büyük odanın kuzeyinde yer alan odaların batısında yer alan 6 nolu oda içerisinde üst katın enkazı içerisinde 1600 adet tablet ve 400 adet zarf ele geçmiştir⁹⁸.

Büyük Mahalle'de ele alınan 6. Bina 15.50 x 6.80 m.(105.40m²) ölçülerinde ve 4 odadan oluşmaktadır. Önce merkezdeki büyük oda ve doğusundaki iki oda inşa edilmiş batıdaki küçük oda ise yapıya sonradan eklenmiştir. Merkezde bulunan büyük 3 nolu odanın yaklaşık ortasında etrafı düzenli taşlarla çevrili bir ocak ve güneydoğu köşesinde de bir fırın bulunmaktadır. Odanın kuzeybatı ve güneybatı köşelerinde yassı taşlarla yapılmış döşemeler bulunmaktadır. Büyük odanın doğusunda yer alan 1 nolu odada bir ocak bulunmakta ve oda mutfak işlevi görmektedir. Bu odanın güneyinde yer alan 2 nolu oda kiler olarak kullanılmıştır. Bu odada 200'e yakın tablet ve zarflardan oluşan arşiv bulunmuştur. Yine bu oda içerisinde ahşap merdivene ait taş kaide bulunmuştur. Büyük odanın batısına sonradan eklenen 4 nolu odada da 200 adet tablet, zarf ve küçük kaplar bulunmuştur⁹⁹.

Kaniş Karum'un bir diğer mahallesi olan 3. Mahalle'de 4 adet bina ele alınacaktır. Bunlardan 1. Bina 12.00 x 8.80 m. (105.60m²) ölçülerinde ve 5 odadan oluşmaktadır. Yapı merkezde büyük bir oda ve bunun kuzey ve güneyinde yer alan ikişer küçük odadan meydana gelmektedir. Büyük odanın kuzeyinde yer alan 1 nolu odada fırın, tandır, arşiv ve çanak-çömlek bulunmuştur. Bu odanın doğusunda yer alan 2

⁹⁶ Özgüç, a.g.e., s. 5.

⁹⁷ Özgüç, a.g.e., s. 5.

⁹⁸ Özgüç, a.g.e., s. 5-6.

⁹⁹ Özgüç, a.g.e., s. 6.

nolu odada yer alan “L” biçimli kerpiç duvar üst kata çıkış için kullanılan merdivenin ayağını oluşturmaktadır¹⁰⁰.

Mahellenin 2. Binasının, 1b katının tahribatından dolayı, biri büyük diğeri dar uzun olmak üzere iki odası açığa çıkartılmıştır. Dar uzun odada iki adet tandır ve büyük odanın güneydoğu köşesinde bir fırın tabanı bulunmuştur¹⁰¹.

3. Bina 5.70 x 4.20 m.(23.94m²) ölçülerinde ve bir büyük iki küçük odadan meydana gelmektedir. Küçük odalar üst kattan ahşap merdivenlerle inilen depo odalarıdır¹⁰².

4. Bina 8.50 x 5.50 m.(46.75m²) ölçülerinde ve biri büyük ikisi küçük üç odadan oluşmaktadır. Büyük odada ocak ve fırın bulunurken büyük odadan üç taş basamakla geçilen küçük oda, ahşap bir merdivenle üst kata erişim sağlamaktadır¹⁰³.

Kaniş Karum’un 4. Mahallesinde bulunan yapılardan tam planı ortaya çıkartılan 1. Bina ele alınacaktır. Bu yapı 13.00 x 10.00 m.(130m²) ölçülerinde ve sekiz odadan oluşmaktadır. Binanın kuzeyinde bulunan 1, 2 ve 3 nolu odalar yapıya sonradan eklenmişlerdir. 1 nolu odanın batı yarısı üst kata erişimi sağlayan ahşap merdivene ayak olması için taş bir duvarla ikiye bölünmüştür. 2 nolu oda kiler olarak kullanılmış, 3 nolu oda ise çapı 2.40m. olan bir fırına sahip olan odasıdır. Yapının 5 nolu odası merkezi bir salon niteliğindedir. Odanın yaklaşık ortasında bir ocak, kuzeybatı köşesinde bir silo, silonun doğusunda odanın kuzey duvarına bitişik iki basamaklı bir bank ve yine odanın doğu duvarına bitişik ikinci bir bank yer almaktadır. Yapının güneyinde kalan 7 ve 8 nolu odalar birer depo odasıdır. 7 nolu odanın güney duvarı boyunca alçak bir bank yer almaktadır. 8 nolu odaya giriş bulunmamakta ve üst kattan asma merdivenle inilmektedir¹⁰⁴.

Kaniş Karum’un 5. Mahallesinde 2 adet yapı ele alınacaktır. Bunlardan 1. Bina 11.00 x 8.00m. (88.00m²) ölçülerinde ve 6 odadan oluşmaktadır. Mekana ilk girişte bir antre yer almakta, antrenin batısında iki taş basamakla inilen “L” şekilli bir oda doğusunda ise mutfak bulunmaktadır. Mutfak içerisinde güneydoğu köşede fırın,

¹⁰⁰ Özgüç, a.g.e., s. 7.

¹⁰¹ Özgüç, a.g.e., s. 8.

¹⁰² Özgüç, a.g.e., s. 8.

¹⁰³ Özgüç, a.g.e., s. 8.

¹⁰⁴ Özgüç, a.g.e., s. 9-10.

ortasında at nalı biçimli ocak ve doğu duvarı önünde tandır yer almaktadır. Mutfaktan güneyindeki 4.50 x4.50 m. ölçülerindeki salona geçilmektedir. Salonun batısında da iki küçük oda konumlandırılmıştır. Bu odalardan güneyde yer alanına ahşap merdivenle üst kattan inilmektedir¹⁰⁵.

Mahallede planı tam anlamıyla ortaya çıkartılan diğer yapı olan 2. Bina 8.00 x 3. 80 m. (30.40m²) ölçülerinde olup 2 odadan oluşmaktadır¹⁰⁶.

Kültepe Kaniş 'de ortaya çıkartılan yapılara bakıldığında, tezimizin konusunu oluşturan Seyitömer yapısıyla plan olarak paralellik kurulabilecek tek yapı büyük mahallede ortaya çıkartılan 1. Binadır(Lev. VII Pl.1). Bu yapı büyük bir ana oda ve koridor şeklinde bir odası bulunması ile Seyitömer yapısıyla ilk bakışta benzer bir özellik göstermektedir. Ancak Seyitömer'de bulunan yapıda büyük odanın yaklaşık ortasında bir depo odası bulunmakta iken, bu oda Kültepe yapısında uzun odanın güneyine yerleştirilmiştir. Ancak, Kültepe yapısında seki ve taş döşemeli bir bölümün olmaması ile Seyitömer' den ayrılır. Ayrıca Kültepe yapısı iki katlı olması sebebiyle de Seyitömer yapısından farklılık göstermektedir. Bu bağlamda Seyitömer yapısı 74.38m² lik ölçüsüyle 68m² ölçüsünde olan Kültepe yapısından plan olarak büyük görünse de bu yapının üst kat kullanımı da göz önüne alınarak yaklaşık olarak 136m² lik kullanım alanıyla da Seyitömer yapısından ayrılmaktadır.

Kültepe Kaniş'deki diğer yapılar plansal olarak bir benzerlik göstermemekle birlikte iç donanım olarak neredeyse tüm mekânların içerisinde ocak veya fırın bulunmaktadır. Bunun dışında 5 adet mekânın bazı bölümlerinde taş döşemeler, 2 mekânda da seki olması nedeniyle Seyitömer yapısıyla paralellikler göstermektedirler. Tüm bu yapıların iki katlı olmaları ayrılan temel özelliklerinden birini oluşturmaktadır.

Orta Anadolu'da yer alan bir diğer yerleşim olan Acemhöyük'de Orta Tunç Çağı'na ait yapılara bakıldığında yapılardan ilki II. kata ait büyük bir avlu ve bu avluyu doğu ve batı yönlerden iki, kuzey yönden bir odanın çevrelediği 5 odadan oluşmaktadır. Avlunun ortasında bir adet fırın ve batı duvarına bitişik bir platform ile bunun yanında dikdörtgen bir kiler yer almaktadır. Avlunun kuzey duvarında 0.65 m. genişliğindeki bir

¹⁰⁵ Özgüç, a.g.e., ss. 11-12.

¹⁰⁶ Özgüç, a.g.e., s. 12.

kapıdan kuzeydeki tek odaya geçilmektedir. Odanın içerisinde güney duvarına bitişik bir adet ocak bulunmaktadır¹⁰⁷.

Acemhöyük II. kata ait bir diğer yapı tek odalı olup güneydoğu köşesine yakın olarak konumlandırılmış bir ocağı bulunmaktadır¹⁰⁸.

II. kat yapılarından bir diğeri 5 odalı olup, tüm odaları dikdörtgen planlıdır. Yapının ortasında yer alan odanın güneyinde açık alan olması muhtemel alanda bir adet fırın bulunmaktadır.¹⁰⁹

Acemhöyük II. kat yapılarından bir diğeri biri büyük, diğeri daha küçük olan iki odadan oluşmaktadır. Büyük odanın kuzeybatı köşesinde küçük bir seki bulunmaktadır¹¹⁰.

Acemhöyük I. kata ait yapı dikdörtgen planlı ve tek odalıdır. Güneydoğu köşesinde bir fırın bulunmaktadır¹¹¹.

Acemhöyük I. ve II. kat yapıları içerisinde tek odalı ve birden çok odaya sahip konutlar bulunmaktadır. Fakat yapılan yayınlardan konutların tam olarak ölçüleri ve planlarının anlaşılabilmesi sebebiyle karşılaştırmamıza temel sağlayacak iç donanımlara bakılacak olursa I. kat konutlarının bir tanesinin iki odasında sekiler, diğerinin odasında bir platform üzerinde bir ocak ve bir diğerinin de odasının bir bölümünün taş döşeli olduğu söylenebilir. II. kat yapılarından birinde ise bir odasında ocak, diğer odasında ise seki bulunmaktadır¹¹².

Acemhöyük’de ortaya çıkartılan yapılara bakıldığında Seyitömer yapısıyla plansal bir paralellik bulunmamaktadır. Yapıların iç donanımlarına baktığımızda da yine ocak veya fırın, sekiler ve mekânların bazı bölümlerinin taş döşeli olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında yapıların iç donanımlarındaki bazı benzerlikler dışında Seyitömer yapısıyla bir paralellik kurmak güçtür.

¹⁰⁷ Aliye Öztan, (1996), “1994 Acemhöyük Kazıları”, 17. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 1. Cilt, T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara: s. 210.

¹⁰⁸ Öztan, a.g.e., ss. 210-211.

¹⁰⁹ Aliye Öztan, (2002), “2000 Yılı Acemhöyük Kazıları”, 23. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt, T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara: s. 328.

¹¹⁰ Aliye Öztan, (2004), “2002 Yılı Acemhöyük Kazıları”, 25. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 1. Cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı Dösim Basımevi, Ankara: s. 232.

¹¹¹ Aliye Öztan, (2001), “1998-1999 Acemhöyük Kazıları”, 22. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 1. Cilt, T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara: s. 119.

¹¹² Aliye Öztan, (2005), “2003 Yılı Acemhöyük Kazıları”, 26. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı Dösim Basımevi, Ankara: s. 92.

Orta Anadolu'nun büyük kentlerinden biri olan Boğazköy Aşağı Şehir'de Assur Ticaret Kolonileri Çağı, tek başına ya da belirli gruplar halinde konumlandırılmış asimetrik planlara sahip, iç avluları bulunan çok odalı yapılarla karakterize edilebilir. Mekânlar arasında ulaşımı sağlayan kanallı dar sokaklar bulunmaktadır. Konutların avlularında bir ocak yer almakta ve yapının büyüklüğüne bağlı olarak avlu bir ya da daha fazla kenarda odalarla çevrelenmiştir. Odaların bazılarında da ocak bulunmaktadır. Bu yapıların çok katlı olduğunu gösteren bir veri bulunmamaktadır¹¹³.

Boğazköy'de ortaya çıkartılan OTÇ yapıları ile Seyitömer Höyük'de ortaya çıkartılan yapı arasında plansal olarak bir benzerlik söz konusu değildir. Özellikle Boğazköy yapılarında bir iç avlunun bulunması ayrılan özelliklerin başında gelmektedir. Yapıların odalarında yer alan ocaklar dışında bir benzerlik kurmak zordur.

Batı Anadolu'da yer alan yerleşimlere baktığımızda İzmir'de yer alan Çeşme Bağlararası yerleşiminde konutların genellikle tek odalı olduğu ve girişlerin solunda kalan köşelerinde kubbeli fırınların bulunduğu görülür¹¹⁴.

Limantepe Orta Tunç Çağı yapılarına bakıldığında taş döşeli bir avlu etrafında 7 adet oval ev açığa çıkartılmış ve bunların konuttan ziyade birer atölye olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Bu yapıların güneyinde iki katlı olduğu düşünülen çok odalı, dikdörtgen planlı bir yapı daha açığa çıkartılmıştır¹¹⁵.

Panaztepe Orta Tunç Çağı yerleşimi 3 yapı katı ile temsil edilmektedir. Panaztepe mimarisi geniş bir sokak ile bağlantılı belirli bir yerleşim planına göre konumlandırılmış mahalle düzeninde yapı kompleksleri ve atölyelerle karakterize olmaktadır. Yapılar içerisinde belirli bölümlerde taban döşemeleri ve ocak ya da fırınlar bulunabilmektedir¹¹⁶.

İzmir İl'inde bulunan Orta Tunç Çağı yerleşimlerinden biri olan Ulucak Höyük'de de bu döneme ait 3 adet yapı açığa çıkartılmıştır. Bu yapılar tek odalı olup,

¹¹³ Peter Neve, (1996), *Hitit Krallığı'nın Başkenti Hattuşaş'ta Konut, HABİTAT II*, Tarih Vakfı Yayınları, s.105.

¹¹⁴ Şahoğlu, V., (2012), s. 86.

¹¹⁵ Erkanal ve Şahoğlu, (2012), s.227.

¹¹⁶ Armağan Erkanal-Öktü ve Nazlı Çınardalı-Karaarslan, (2012), "Panaztepe 2010 Yılı Kazı Çalışmaları", 33. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 1. Cilt, İsmail Aygül Ofset Matbaacılık, Ankara: ss. 420-429.

tahribattan dolayı duvarlarının bir kısmı ve tabanları korunmamıştır. Bu nedenle yapıların iç donanımlarıyla ilgili bir şey söylemek güçtür¹¹⁷.

Troia'nın VI. tabakasında yer alan yapılara bakıldığında surlarla çevrili sitadelin merkezinde bir saray yapısının bulunduğu düşünülmekte ve alçak teraslarda da sarayla ilgili hizmetçiler ve kraliyet ailesinden kişilerin oturduğu 20 veya daha fazla büyük ev olduğu düşünülmektedir. Bu büyük evlerin bazılarını Dörpfeld megaron olarak değerlendirmiş fakat Blegen'in yaptığı çalışmalarda en azından üç evin girişlerinin uzun kenarlarından olduğu ve standart megaron planına uymadıkları tespit edilmiştir. Bazı yapılarında tahribattan dolayı girişleri tespit edilememiştir. Troia VI'da megaron planlı yapı olmadığı da düşünülebilir¹¹⁸.

Batı Anadolu yerleşimlerine bakıldığında kazılan Orta Tunç Çağı yerleşimlerinin azlığı ve dar alanlarda araştırılmış olmaları nedeniyle az sayıda konut ile Seyitömer Höyük'de ortaya çıkartılan 24 No.lu Mekân karşılaştırılabilmiştir. Bu nedenle bu yapıyla plan olarak paralellik sergileyen bir yapı bulunmamakla birlikte, yapıların tahribatlarından dolayı iç donanım açısından da bulunabilecek benzerlik sınırlıdır. Bu bölgede kurulabilecek benzerliklere Panaztepe'de ortaya çıkartılan yapıların içerisinde taban döşemeleri ve ocak ya da fırınlar ile Çeşme-Bağlararası yerleşiminde konutların içerisinde bulunan fırınlar gösterilebilir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Ilısu ve Karkamış Barajlarının altında kalacak olan alanlarda yapılan kurtarma kazılarında birçok Orta Tunç Çağı tabakası içeren yerleşim yeri tespit edilmiştir. Bunlara bakılacak olursa;

Siirt Türbe Höyük kazılarında ortaya çıkartılan yapılar taş temel üzerine kerpiçe yükseltilmiş ve iki katlı olarak inşa edilmişlerdir. Yerleşmenin ilk evresinde yapılar genellikle çok odalı iken, ikinci evrede yapılar genellikle tek odalıdır ve boyutları da büyümüştür. Yapıların tabanları sıkıştırılmış topraktan olsa da, bazı bölümlerde toprak tabanların altında taş döşemelerde yer almaktadır. Mekânların içerisinde kerpiçten yapılmış sekiler de bulunabilmektedir¹¹⁹.

¹¹⁷ Özlem Çevik, (2013), "Ulucak Höyük 2009-2011 Yılı Kazı Çalışmaları", 35. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 3. Cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı Dösim Basımevi, Ankara: s. 92.

¹¹⁸ Carl William Blegen vd., (1953), *Troy. The Sixth Settlement Vol. III*, Princeton University Press, Princeton: s. 6.

¹¹⁹ Haluk Sağlamtimur, (2013), "Siirt-Türbe Höyük Kazısı", *Ilısu Barajı ve HES Projesi Arkeolojik Kazıları 2004-2008 Çalışmaları*, Diyarbakır: ss. 138-139.

Siirt Çatıtepe yerleşiminde ortaya çıkartılan OTÇ yapıları özellikle Botan Nehri'ne bakan yamaç açmalarında tespit edilmiştir. Teraslar halinde höyüğün üst kısmına kadar devam eden yapıların güneydoğu duvarlarının savunma amaçlı olarak daha kalın yapıldıkları düşünülmektedir. Bu yapıların tabanları ise taş döşelidir¹²⁰.

Siirt Başur Höyük Orta Tunç Çağı yapıları taş temel üzerine kerpiç olarak inşa edilmişlerdir. Genel olarak yapılar çok odalı olarak düzenlenmişlerdir ve iki katlı oldukları ve alt katlarının depo olarak kullanıldıkları düşünülmektedir¹²¹.

Salat Tepe Orta Tunç Çağı yerleşimine bakıldığında en iyi korunmuş olan 2. tabakası kireçtaşı temeller üzerine kerpiçle yükseltilmiş yapılar ile temsil edilmektedir. Çakıltası ile döşeli avlu etrafında konumlandırılan yapılardan güneydekiler iki katlı, kuzeydekiler ise tek katlı olarak yapılmışlardır. Yapıların tabanları ise sıkıştırılmış topraktır¹²².

Diyarbakır İli'nde yer alan alan Kavuşan Höyük OTÇ tabakalarında ortaya çıkartılan yapılara bakıldığında I. mimari tabakada tahribattan dolayı yaklaşık olarak 100 m² bir alanı kaplayan iki katlı bir yapı açığa çıkartılmıştır. Mekanın batı duvarı önünde kerpiçten yapılmış depolamaya yönelik sandıklar bulunmaktadır. Yapının büyük tarım arazilerini kontrol altında tutan ve artı ürünü depolayan toprak sahibi kişiye ait bir konut olduğu düşünülmektedir¹²³. II. mimari tabakada yaklaşık 3.00 x 6.00 m. (18.00 m²) ölçülerinde kerpiç duvarlı bir yapı ortaya çıkartılmıştır. Yapının içerisinde 1.60 m. yüksekliğinde kerpiç bir silo yer almaktadır. III. mimari tabakada ise iki adet kare planlı, kerpiç duvarlı ve tek odalı iki adet yapı (V ve VI no.lu) açığa çıkartılmıştır. V no.lu yapının korunmuş ebatları 1.60 x 2.65 m. ölçüleridir¹²⁴.

Hirbemerdon Tepe kazılarında OTÇ'ye ait yapılar dış kentte, ince duvarlarla dış mekânlardan ayrılmış işlik ya da ahır olduğu düşünülen yapılarla karakterize edilmektedir. Yukarı höyükte ise yaklaşık 1100 m² lik bir alana yayılan yapı grupları

¹²⁰ Haluk Sağlamtimur ve Atila Türker, (2012), "Çatıtepe Höyüğü", *Ege Üniversitesi Arkeoloji Kazıları*, A. Çilingiroğlu, Z. Mercangöz ve G. Polat (Ed.). Arkadaş Matbaacılık, İzmir: ss. 67-68.

¹²¹ Haluk Sağlamtimur, a.g.e., ss. 138-139.

¹²² A. Tuba Ökse ve Ahmet Görmüş, (2013), "Salat Tepe 2005-2008 Kazıları", *Ilisu Barajı ve HES Projesi Arkeolojik Kazıları 2004-2008 Çalışmaları*, Diyarbakır: ss. 167-173.

¹²³ Gülriz Kozbe, (2013), "Diyarbakır/Kavuşan Höyük 2005-2008 Kazıları", *Ilisu Barajı ve HES Projesi Arkeolojik Kazıları 2004-2008 Çalışmaları*, Diyarbakır: ss. 342-343.

¹²⁴ Gülriz Kozbe, (2012), "Kavuşan Höyük", *Ege Üniversitesi Arkeoloji Kazıları*, A. Çilingiroğlu, Z. Mercangöz ve G. Polat (Ed.). Arkadaş Matbaacılık, İzmir: ss. 131-132.

bulunmaktadır. Bu yapılar kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu bir ana cadde tarafından iki ana bölüme ayrılmaktadır. Kuzeyde işlikler bulunmakta iken, güneydoğu ve daha merkezde törensel yapılar ve geniş açık alanlar bulunmaktadır. Yapıların duvarları kerpiç ya da taş temel üzerine pise olarak inşa edilmişlerdir. Yapıların bazılarının tabanları yassı taşlarla döşelidir¹²⁵.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi bağlamında Orta Tunç Çağı'na ait plan veren yapıların bulunduğu yerleşimlerde de plansal olarak Seyitömer Höyük'de ortaya çıkartılan yapı ile bir paralellik söz konusu değildir. Ancak iç donanım açısından bazı benzerliklerden söz etmek mümkündür. Bu bölgede de genel olarak tüm OTÇ yerleşimlerinde olduğu gibi yapılarda taş döşeli alanlar ve ocak / fırın bulunabilmektedir.

Sonuç olarak tezimizin konusunu oluşturan yapıya en yakın örnekler Orta Anadolu Bölgesi'nde bulunan Kültepe-Kaniş'de tespit edilebilmiştir. Materyal kültürü olarak da Orta Anadolu ile büyük benzerlikler gösteren Seyitömer Höyük Orta Tunç Çağı yerleşimi mimari açıdan da özellikle de iç donanım olarak belirli paralellikler göstermektedir (Lev. XII Res. 1).

¹²⁵ Nicola Laneri, (2013), "Hırbemerdon Tepe Arkeoloji Projesi", *Ilisu Barajı ve HES Projesi Arkeolojik Kazıları 2004-2008 Çalışmaları*, Diyarbakır: ss. 238-239.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma kapsamında ele alınan Seyitömer Höyük OTÇ tabakasının son mimari katına (IVA) ait yerleşimin merkezinde bulunan 24 No.lu yapının işlevi, konumu, büyüklüğü ve benzerleri ile karşılaştırmalı olarak ele alınıp irdelenmiştir.

Seyitömer Höyük'ün OTÇ tabakasının tüm evreleriyle (IVA, B, C) tamamının yapılan kazılarla ortaya çıkartılmış olması, adı geçen yapının diğer mekânlarla olan bağlantısı, benzer ve farklı özellikleri karşılaştırılarak OTÇ yerleşimcileri için bu yapının olası anlam ve önemi sorgulanmaya çalışılmıştır.

Batı Anadolu'da OTÇ, doğusunda hâkim olan Asur Ticaret Kolonileri Çağı, batısında ise Girit Adası'nda Minos Uygarlığı arasında kalan coğrafyada daha az bilgi sahibi olduğumuz bir dönemi karakterize etmektedir. Son yıllarda yürütülen kazılarla bu döneme ait öngörüler artmış olsa da, Batı Anadolu'da hüküm süren politik ve sosyo-ekonomik süreçler tam olarak anlaşılammaktadır. Yürütülen kazı çalışmaları döneme özgü yerleşim planı, mimarisi ve iskân düzeni hakkındaki bilgilerimizi artırmış olsa da kesin yargılara varmak güçtür. Seyitömer Höyük OTÇ tabakası tümüyle açılmış olması sebebiyle İç Batı ve Batı Anadolu mimarisi için anahtar bir yerleşim konumundadır. Buna nazaran Batı Anadolu'da Beycesultan ve Troia gibi merkezler 30-35 hektarlık bir yerleşim alanına sahipken Çivril Ovasında yapılan yüzey araştırmaları 10-15 hektarlık yerleşim alanlarına sahip merkezlerin varlığını kanıtlamaktadır. Seyitömer Höyük ise yaklaşık olarak 1 hektarlık mütevazı bir alanda yayılım göstermesi sebebiyle yukarıda adı geçen merkezlere yerleşim sistemleri olarak anahtarlık etmesi pek mümkün değildir. Batı Anadolu için Seyitömer Höyük OTÇ tabasının bir diğer önemi de konut ve hane yapısıyla ilgili sınırlı olan bilgilerimizi kısmen de olsa tamamlayabilecek nitelikte olmasıdır. Batı Anadolu'da konut mimarisini bildiğimiz Çeşme-Bağlararası ve Limantepe'de konutların 50 m²'den daha küçük olduğu ve Seyitömer Höyük'te de bu dönem yapılarının maksimum 150 m² olduğu bilinmektedir. Bu konutlarda daha çok çekirdek ailelerin yaşadığı, daha büyük evlerin ise Girit Adası'nda da olduğu gibi geniş ailelerden ziyade zengin hanelere ait olduğu öne sürülebilir.

Seyitömer Höyük OTÇ tabakası ile kendinden önce gelen ETC tabakası arasında da kültürel ve yerleşim sistemi olarak temel farklılıklar bulunmaktadır. ETC yerleşimi merkezde yer alan megaron planlı bir tapınak ve bunu çevreleyen birbirine

bitişik inşa edilmiş yapılardan oluşan düzenli bir plan sergilemektedir. Ayrıca tapınağın batısında idari bir işleve sahip olan “Saray ya da Bey Evi” diyebileceğimiz kompleks bir yapı da yer almaktadır. OTÇ’de ise düzenli bir plandan söz etmek pek mümkün değildir. Yapılar genellikle birbirinden ayrı konumlandırılmış olup birbirine bitişik olarak yapılmış yapılarda ise ortak duvar kullanımı olmayıp kendi duvarlarına sahiptirler. OTÇ tabakalarında belirli bir sokak sisteminden de bahsetmek söz konusu değildir.

OTÇ ilk kullanım evresinde (IVC) diğer evrelere nazaran daha düzenli bir yerleşim sistemi söz konusudur. Bu evrede yapılar genellikle yerleşimi çevreleyen surun iç kısmında bir daire çizecek şekilde konumlandırılmışlardır. Yerleşimin merkezinde ise belirli bir seviyeye kadar toprağa gömülü şekilde taş duvarlarla inşa edilmiş çok sayıda silo yer almaktadır. Merkezi bir yapı söz konusu değildir. Yerleşimin merkezinde IVB evresinden itibaren yapılar görülmeye başlanmaktadır. Burada tezimizin de konusunu oluşturan IVA evresine ait 24 No.lu Mekân’ın hemen altında kalan ve iki kullanım evresine sahip 56 No.lu Mekân konumlandırılmıştır. Yoğun şekilde tahribata uğrayan yapının planı her iki kullanım evresinde de tam olarak anlaşılmasa da, bu dönemden itibaren yerleşimin merkezinde konutlar yapılmaya başlanmıştır diyebiliriz. IVA evresinde yer alan 24 No.lu Mekân ise bu bağlamda yerleşimin merkezinde yer alan son yapıdır. Yerleşimin bu evredeki planına bakıldığında bu yapı diğer yapılardan biraz daha izole olarak durmaktadır. Yapının çevresi boş bırakılmış ve diğer yapılardan bir nevi ayrılmıştır. Fakat bu durumun geç evrelerin yaptığı tahribattan kaynaklanmış olabileceği de göz ardı edilmemelidir. Öyle ki OTÇ IVA tabakası Akhaemenid Dönem tabakaları tarafından yoğun şekilde tahrip edilmiş ve OTÇ’nin diğer tabakalarına oranla plan veren yapılar bakımından çok az sayıda mekânla temsil edilmektedir.

24 No.lu Mekân’ı yerleşimin diğer yapılarından ayıran temel farklılık yerleşimin merkezinde ve diğerlerine nazaran daha büyük bir alanı kaplıyor olmasıdır. Bununla birlikte OTÇ’nin diğer evrelerini de göz önüne alarak yaptığımız değerlendirmede plan olarak bu yapıya benzer özellikler gösteren herhangi bir yapının da bulunmadığı dikkati çeker. Mekân içerisinden ele geçen 2 adet pithos, 5 adet kap kacak, 1 adet dibek ve havaneli ile 1 adet boncuk yapının ayrıcalığını ve işlevini ortaya koymaktan uzak görülmektedir. Bu materyallerden yola çıkarak bir paralellik kurmakta pek mümkün olmayacaktır. Bu nedenle yapıların iç donanımları yani taşınmazlarını

değerlendirerek paralellikler kurmak daha doğru olacaktır. Buradan yola çıkarak yapılan değerlendirmede 24 No.lu Mekân'ın iç donanımının seki, ocak ve bir odasında yer alan taş döşemeden oluştuğu belirlenmiştir.

Seyitömer Höyük OTÇ tabakalarının tümü irdelendiğinde toplam 213 konuttan bu üç ögeye de bir arada sahip olan 3 adet yapı saptanmıştır. Ayrıca 25 adet yapıda seki, 44 adet yapıda ocak veya fırın 26 adet yapıda da taban döşemesi bulunmaktadır. Anadolu da çağdaşı olan yerleşimlere baktığımızda da plan olarak 24 No.lu Mekân'a en çok benzeyen yapı Kültepe Kaniş'in "Büyük Mahalle" olarak adlandırılan mahallesinde ortaya çıkartılan 1. Bina olarak adlandırılan yapı göze çarpmaktadır. Bunun dışında herhangi bir paralellik gösteren yapıya rastlanmamıştır. Donanımsal olarak ise bakılan yapıların çoğunluğunda ocak ve ya fırın ile yapıların bir odasının ya da bir bölümünün taş döşeli olması bu dönem için sıradan özellikler olarak görülmektedir. Fakat Anadolu'da çağdaşı olan yerleşimlere bakıldığında konutlarda seki kullanımının Seyitömer Höyük'e oranla çok az olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeninin diğer yerleşimlerde açılan konut sayısının daha az olmasından kaynaklanmış olabileceği de göz ardı edilmemelidir.

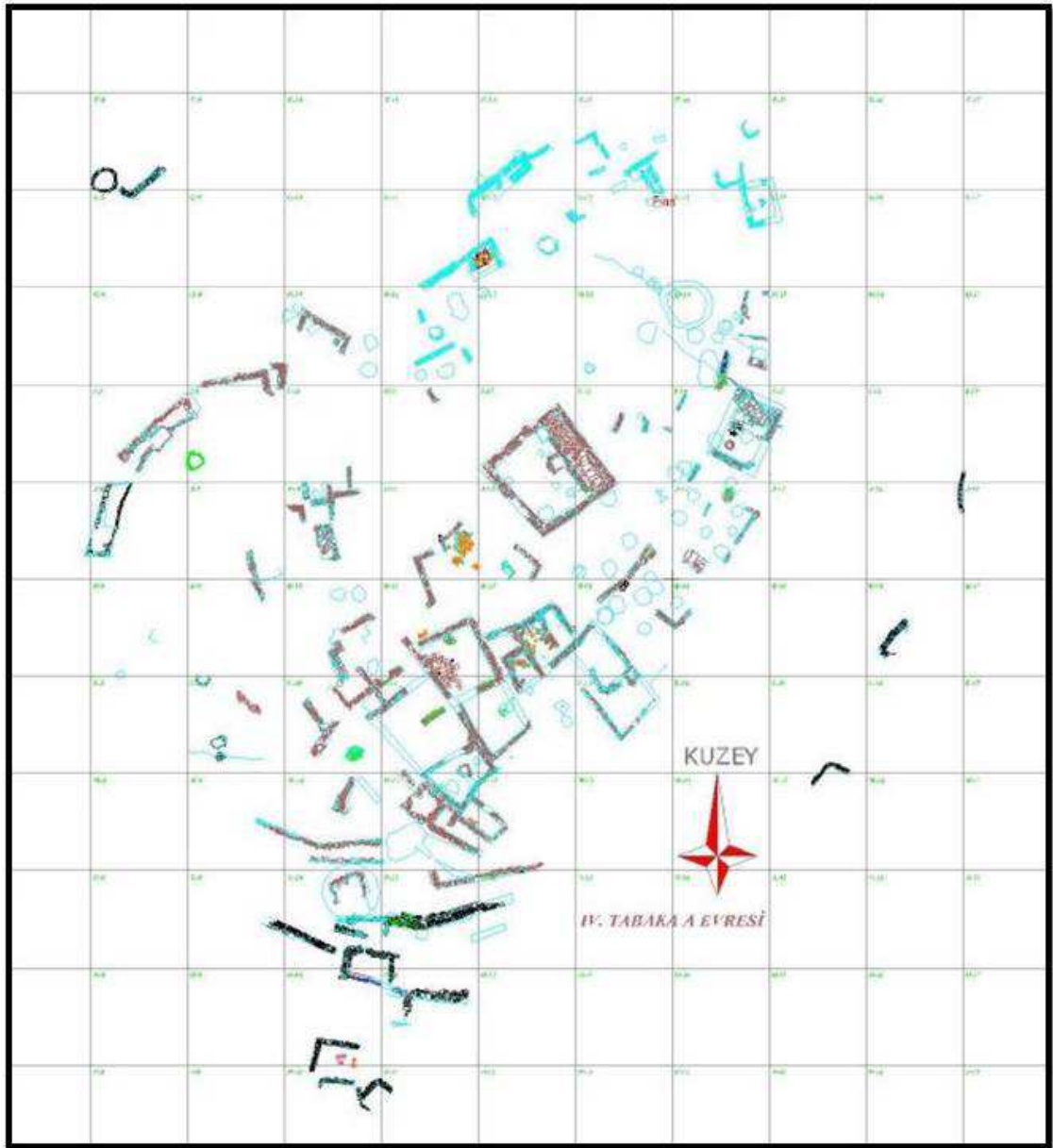
Tezimizin konusunu oluşturan 24 No.lu Mekân plan olarak ve yerleşimdeki konumu açısından diğer yapılardan ayrılmaktadır. Bu yapıyı gösterdiği özellikler ve büyüklüğü bakımından bir kamu yapısı olarak değerlendirmek çok olası görünmemektedir. Zengin bir hanenin kullanımında olan bir konut olarak değerlendirilmesi daha doğru olacaktır. ETÇ tabakasında maddi (özellikle metal buluntular) zenginliğin "Saray" olarak adlandırılan yapıda toplanmış olması bu dönemde gücün tek bir elde (hanede) toplandığını göstermektedir. OTÇ tabakalarına bakıldığında ise maddi zenginliğin IVB (19, 28 ve 64 No.lu Mekânlar) ve C (48, 71 ve 74 No.lu Mekânlar) evlerinde birden fazla konutta ortaya çıkartılmış olması ekonomik gücün tek kişide değil de, çoklu hanelere dağıldığını işaret etmektedir. Ancak OTÇ tabakasının IVA evresinde haneler arası maddi zenginliğin farklılaşmasını destekleyecek kanıt yoktur. Diğer evrelere oranla IVA evresinde 24 No.lu Mekân konumu ve çevresindeki diğer yapılardan izole olmuş haliyle, ETÇ'de olduğu gibi tekrardan ekonomik gücün tek bir elde toplandığına işaret etse de, eldeki verilerle bunu net olarak söylemek pek mümkün değildir. Ne 24 No.lu Mekân'da ne de diğer konutlarda Orta Tunç Çağı'nın daha erken 2 evresindeki gibi metal buluntu ele

geçmemiştir. Dolayısıyla OTÇ'nın önceki evrelerinde çoklu hanelerin zenginliği dikkate alınırca, bu zenginliğin veya ayrıcalığın A evresinde tek başına 24 No.lu Mekân'da toplandığını önermek güçtür. Bununla birlikte 24 No.lu yapının yerleşime hâkim konumu ile olası diğer zengin hanelerden daha ayrıcalıklı konuma sahip olduğu önerilebilir.

EKLER

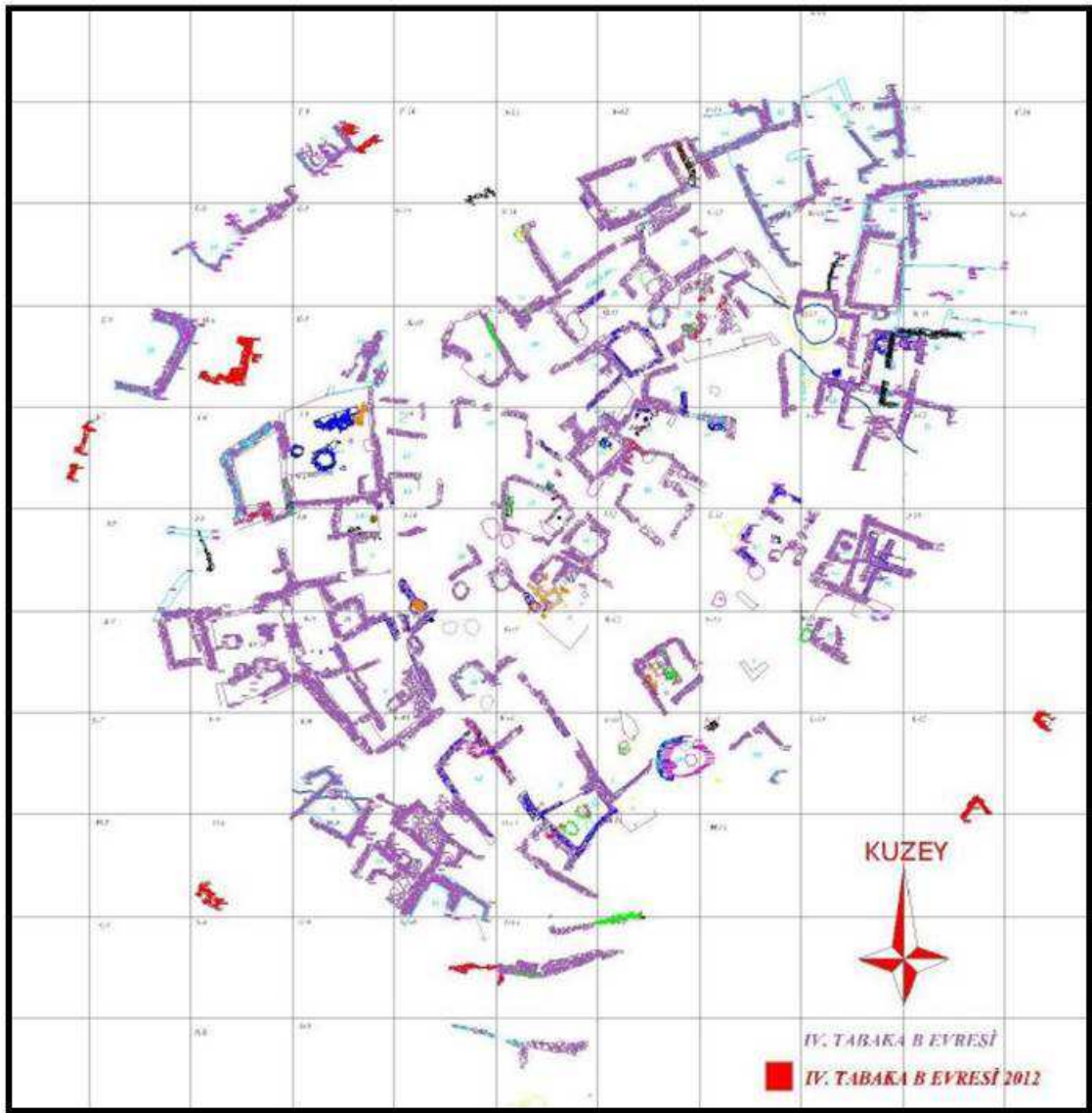
EK 1: Levhalar

LEVHA I

Plan 1

LEVHA II

Plan 1

LEVHA III

Plan 1

LEVHA IV

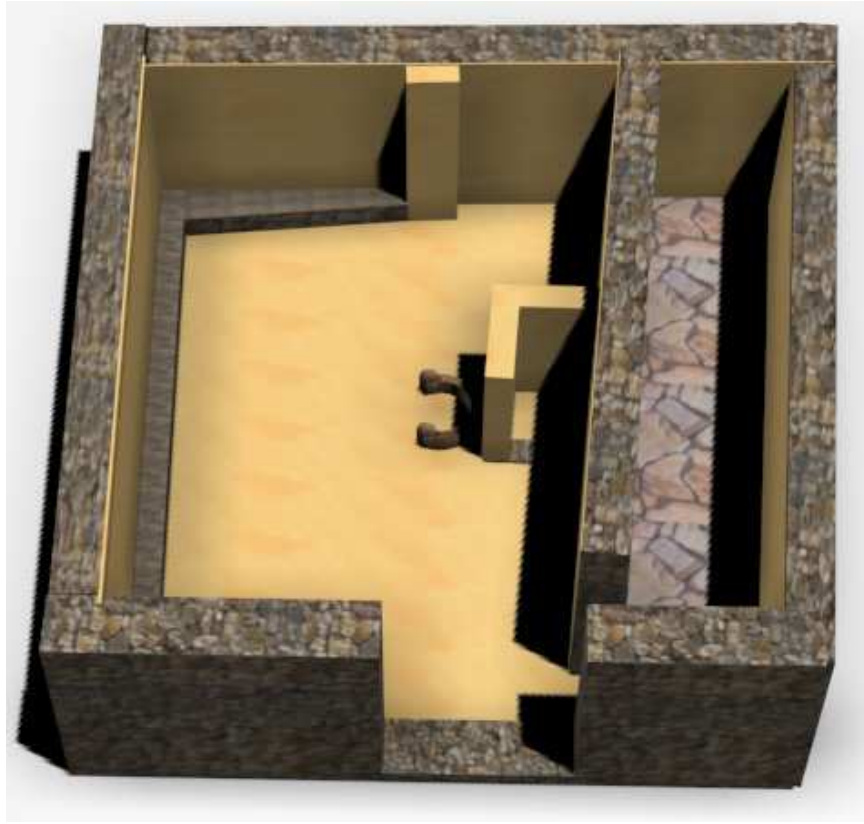

Resim 1

Plan 1

LEVHA V

Resim 1

Resim 2

LEVHA VI

Resim 1

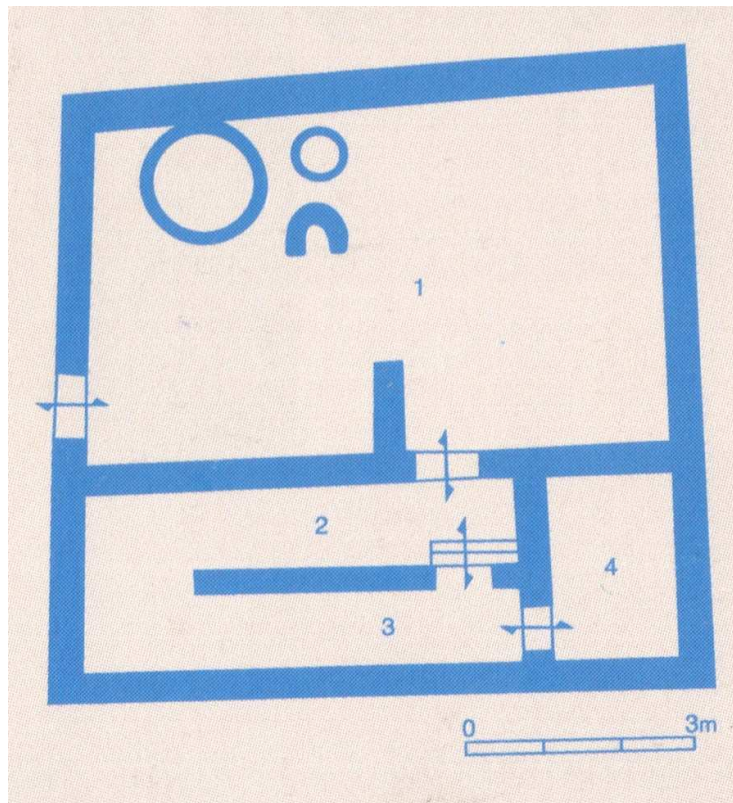

Resim 2

LEVHA VII

Resim 1

Plan 1

LEVHA VIII

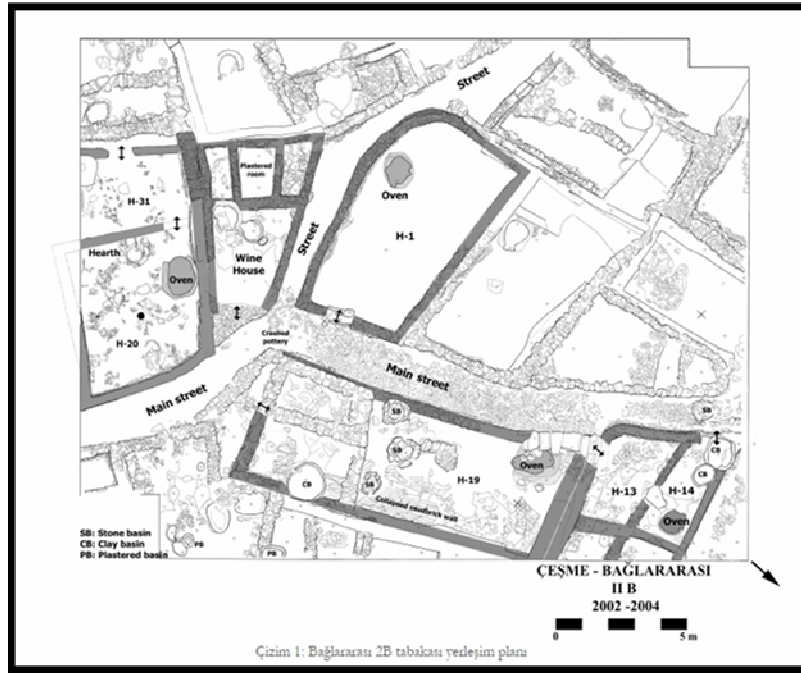

Plan 1

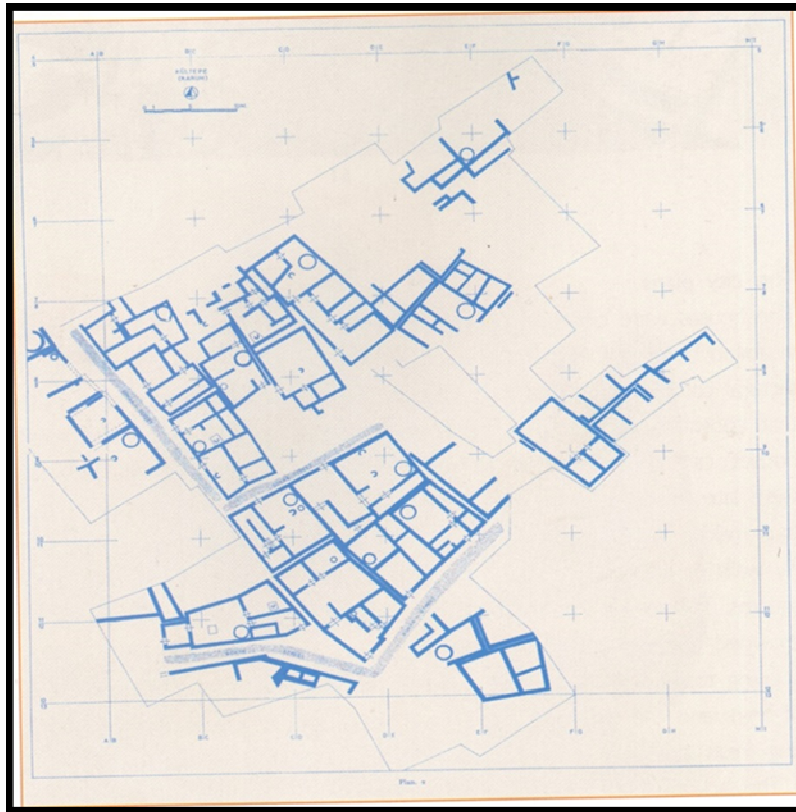

Plan 2

LEVHA IX

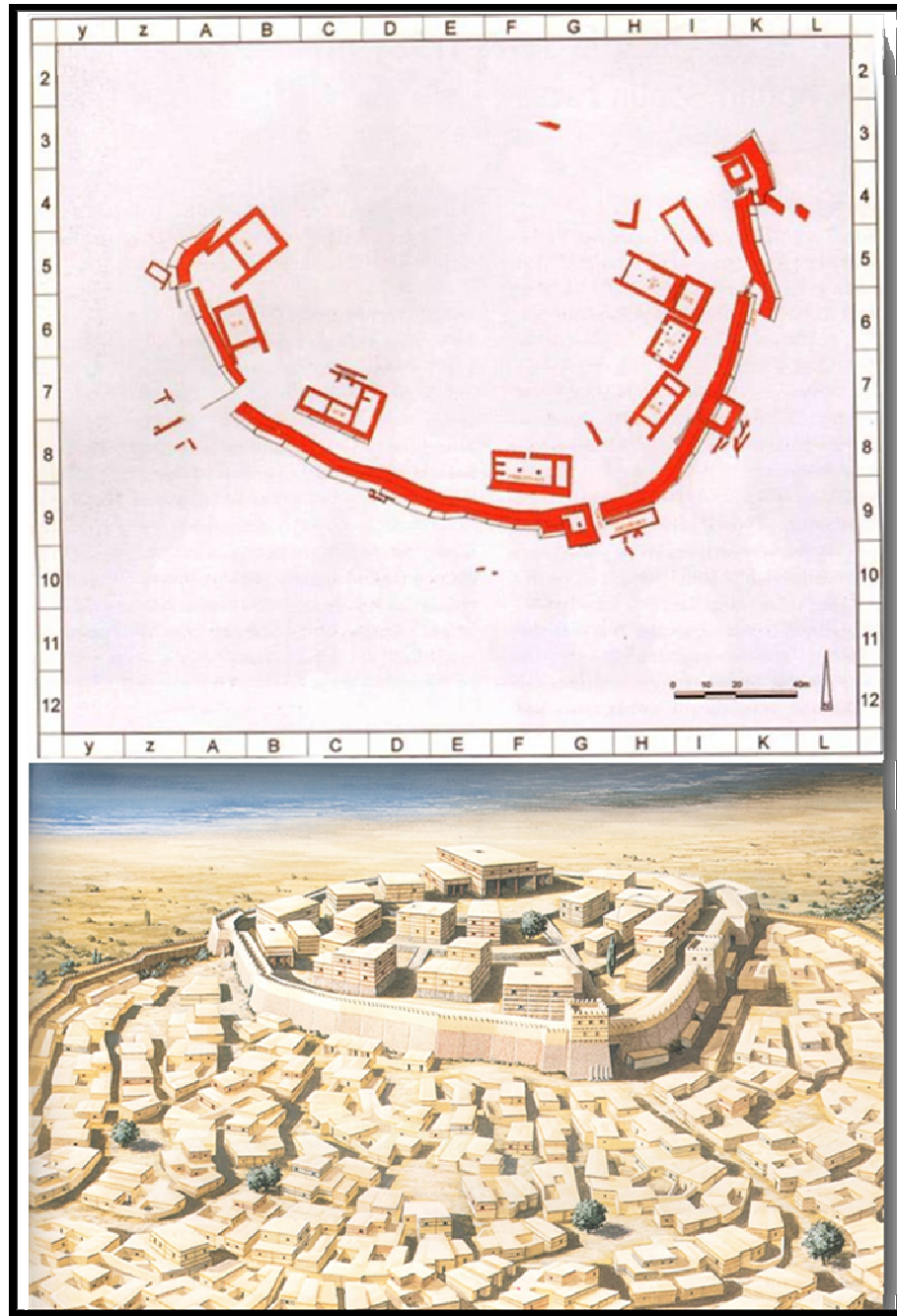

Plan 1

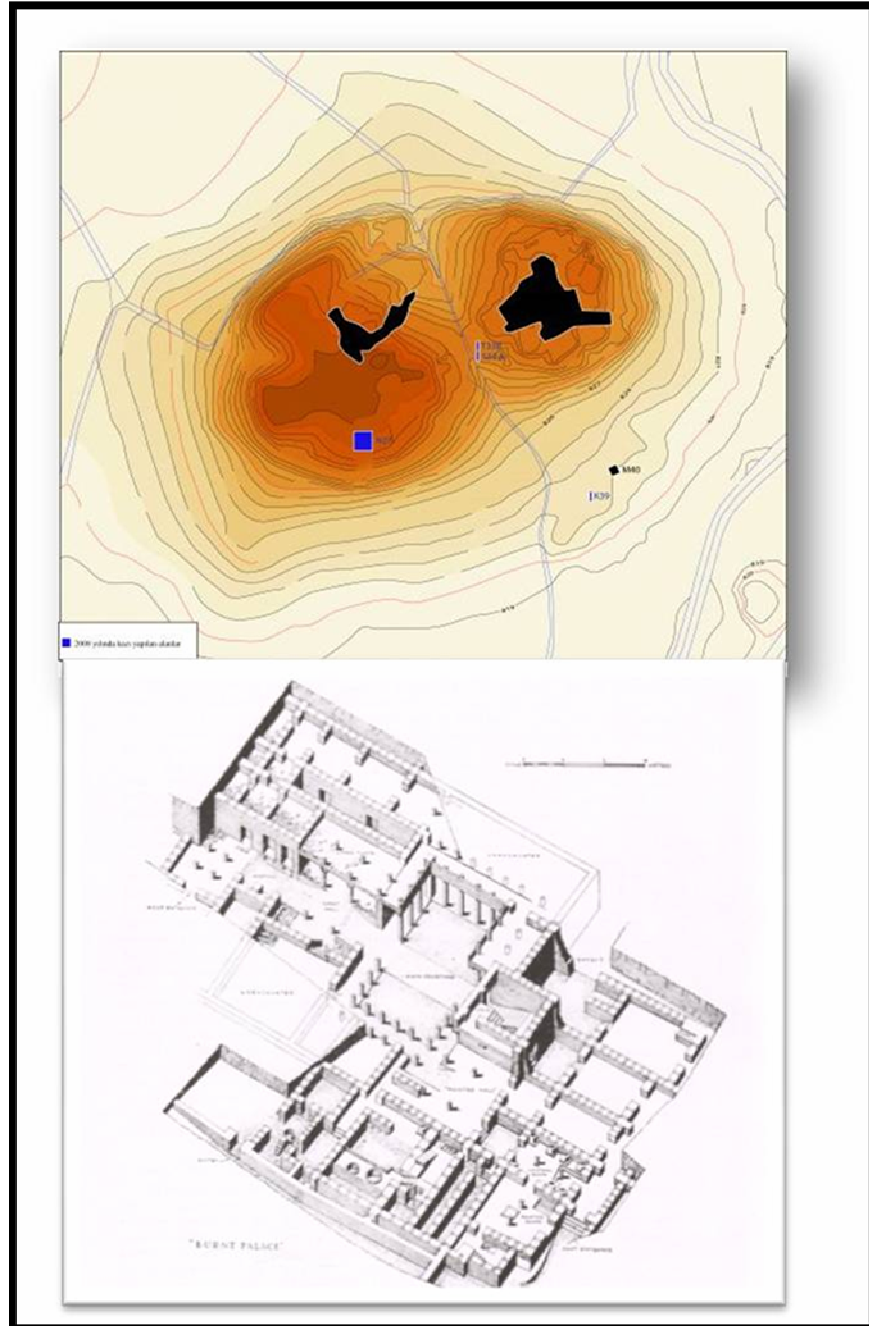
Plan 2

LEVHA X

Resim 1

LEVHA XI

Resim 1

LEVHA XII

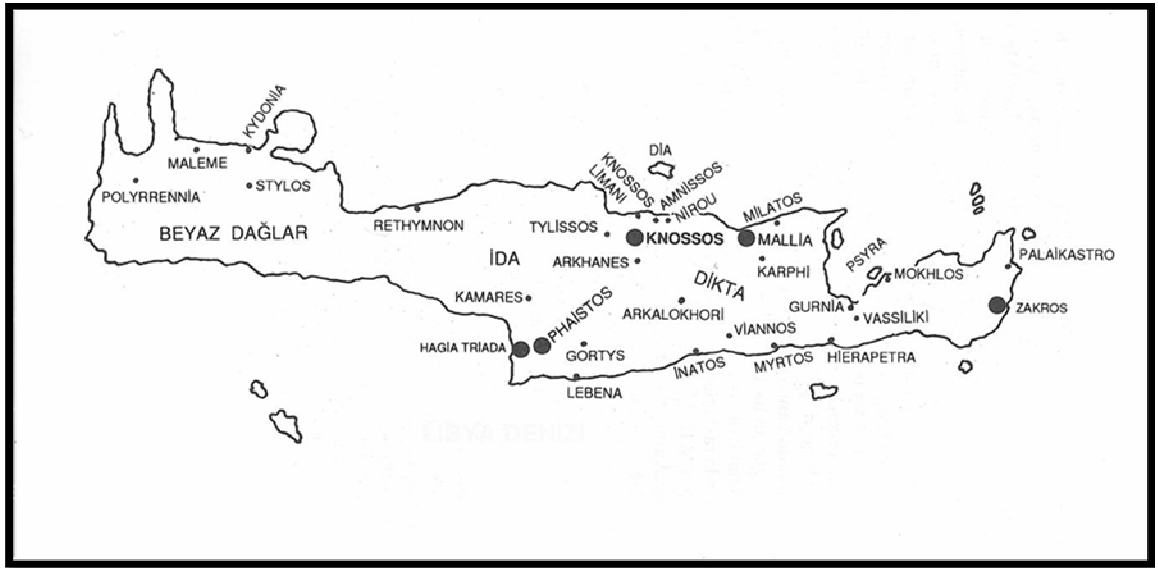
Batı Anadolu				Orta Anadolu			Güneydoğu Anadolu		
Seyitömer	Çeşme- Bağlararası	Panaztepe	Ulucak	Kültepe-Kaniş	Boğazköy	Acemhöyük	Kavuşan	Hırbemerdon	Salat Tepe

Resim 1

EK 2: Haritalar

Harita 1

Harita 2

KAYNAKÇA

- ABAY, Eşref, Haluk Sağlamtimur ve Turan Özkan, (2000), “Ulucak Höyük Kazıları 1998”, **21. Kazı Sonuçları Toplantısı**, I. Cilt, Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara: s. 361.
- ABAY, Eşref, (2011), “Preliminary Report on the Survey Project of Çivril, Baklan and Çal Plains in the Upper Meander Basin, Southwest Anatolia”, **ANES**, Vol.48, s: 1-87.
- AKYURT, İ. Metin, (1988), **M.Ö. II. Binde Anadolu’da Ölü Gömme Adetleri**, TTK Basımevi, Ankara.
- AYDIN, Nurullah, (1991), “Seyitömer Höyük Kurtarma Kazısı 1989” **I. Müze Kurtarma Kazıları Semineri**, 19-10 Mayıs 1990, Ankara, ss. 191-204.
- AYKURT, Ayşegül, (2010), “İzmir Bölgesi Orta Tunç Çağı Seramiği” **Belleten**, Cilt LXXIV Sayı 269, TTK Basımevi, Ankara: ss. 1-69.
- BİLGİN, A.Nejat (2005), **Çavlum Eskişehir/ Alpu Ovası’nda Bir Orta Tunç Çağı Mezarlığı**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- BİLGİN, A.Nejat (2008), “Seyitömer Höyüğü 2006 Yılı Kazısı”, **29. Uluslararası Kazı Araştırma ve Arkeometri Sonuçları Toplantısı**, 1. Cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara: ss.321-332.
- BİLGİN, A.Nejat (2009), “Seyitömer Höyüğü 2007 Yılı Kazısı”, **30. Uluslararası Kazı Araştırma ve Arkeometri Sonuçları Toplantısı**, 2. Cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara: ss.71-92.
- BİLGİN, A.Nejat, Gökhan Coşkun, Zeynep Bilgen (2010), “Seyitömer Höyüğü 2008 Yılı Kazısı”, **31. Uluslararası Kazı Araştırma ve Arkeometri Sonuçları Toplantısı**, I. Cilt, İsmail Aygül Ofset Matbaacılık, Ankara: ss. 341-353.
- BİLGİN, A. Nejat, Coşkun G., Bilgen Z., Yüzbaşıoğlu, N., Kuru A., (2011) “Seyitömer Höyüğü 2009 Yılı Kazısı” **32. Kazı Sonuçları Toplantısı**, I. Cilt, Allame Tanıtım & Matbaacılık, Ankara: ss. 367-380.
- BİLGİN, A. Nejat, (2011), **Seyitömer Höyük Kazısı Ön Raporu (2006-2010)**, Üçmart Press, Kütahya.

- BİLGİN, A. Nejat, Coşkun G., Bilgen Z., Kuru A., Yüzbaşıoğlu N., Özcan F.Ç., Çırakoğlu S., Silek S., (2012) “Seyitömer Höyük 2010 Yılı Kazısı” **33. Kazı Sonuçları Toplantısı**, I. Cilt, İsmail Aygül Ofset Matbaacılık, Ankara: ss. 233-255.
- BİLGİN, A. Nejat, Coşkun G.; Bilgen Z., Ünan N., Silek S., Çırakoğlu S., Özcan F.Ç., Kuru A., Kuzu Z.,(2013) “Seyitömer Höyük 2011 Yılı Kazısı” **34. Kazı Sonuçları Toplantısı**, I. Cilt, Çorum: ss. 201-216.
- BİLGİN, A. Nejat, (2013), **Seyitömer Höyük Kazısı Ön Raporu (2011-2012)**, Kütahya.
- BİLGİN, A. Nejat, Coşkun G., Bilgen Z., Kuru A., Ünan, N., Silek, S., Çırakoğlu, S., Erdinç, Z., (2014) “Seyitömer Höyüğü 2012 Yılı Kazısı”, **35. Kazı Sonuçları Toplantısı**, 1. Cilt, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Basımevi, Muğla: ss.349-360.
- BLEGEN, Carl William, John L. Caskey ve Marion Rawson, (1953), **Troy. The Sixth Settlement Vol. III**, Princeton University Press, Princeton.
- BRANİGAN, Keith, (2001), “Aspects of Minoan Urbanism”, **Urbanism in the Aegean Bronze Age**, Keith Branigan, (Ed.). Sheffield Academic Press, London, ss.38-50.
- COOK, S. Friend ve R. Fleming Heizer, (1968), “Relationships among houses, settlement areas, and populations in aboriginal California”, K. C. Chang, (Ed.), **Settlement Archaeology**, National Press Books, Palo Alto, 79-116.
- ÇAKALGÖZ, Sema, (2000), Seyitömer Höyük Erken Tunç Çağı Mimarisi ve Buluntuları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İzmir.
- ÇEVİK, Özlem, (2013), “Ulucak Höyük 2009-2011 Yılı Kazı Çalışmaları”, **34. Kazı Sonuçları Toplantısı**, **3. Cilt**, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Basımevi, Çorum: ss. 92.
- ÇEVİK, Özlem, (2014), “İskan Düzeni ve Konut Döngüsüne İlişkin Etnografik Bir Model: Van-Ayanis Köyü”, **Yerleşim Sistemleri ve Mekan Analizi**, Ö. Çevik ve B. Erdoğan, (ed.). Ege Yayınları, İstanbul: ss. 281-298.

- DEDEOĞLU, Fulya, (2009), “Denizli-Çivril İlçesi YüzeY Araştırması Verileri Işığında M.Ö. 2. Binyılda Yukarı Menderes Havzası Yerleşim Düzeni”, **Altan Çilingiroğlu’na Armağan Yukarı Denizin KıyısındaUrartu Krallığı’na Adanmış Bir Hayat**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul: s. 241-256.
- EMRE, Kutlu (1978), **Yanarlar, Afyon Yöresinde Bir Hitit Mezarlığı**, TTK Basımevi, Ankara.
- ERKANAL, Armağan, (1992), “1990 Panaztepe Kazısı Sonuçları”, **13. Kazı Sonuçları Toplantısı I. Cilt**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: ss.447-456.
- ERKANAL, Hayat ve Emrullah Karaturgut, (2004), “2002 Yılı Çeşme-Bağlararası Kazıları”, **25. Kazı Sonuçları Toplantısı II. Cilt**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Dösimm Basımevi, Ankara: ss.153-164.
- ERKANAL, Hayat ve Vasıf Şahoğlu, (2012) “Limantepe”, **DTCF Arkeoloji Bölümü Tarihçesi ve Kazıları**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: ss. 219-230.
- ERKANAL-ÖKTÜ, Armağan ve Nazlı Çınardalı-Karaarslan, (2012), “Panaztepe 2010 Yılı Kazı Çalışmaları”, **33. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1. Cilt**, İsmail Aygöl Ofset Matbaacılık, Ankara: ss. 419-439.
- GÜNEL, Sevinç, (1999), **Panaztepe II**, TTK Basımevi, Ankara.
- İLASLI, Ahmet, (1996), “Seyitömer Höyüğü 1993 Yılı Kurtarma Kazısı”, **VI. Müze Kurtarma Kazıları Semineri**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: ss. 1-20.
- KONAKÇI, Erim, (2012), “Büyük ve Küçük Menderes Havzalarındaki MÖ 2. Binyıl Kültürlerinin Yeni Veriler Işığında Değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış DoktoraTezi, **Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İzmir.
- KORFMANN, Manfred, (2001), “ Yüksek Troia Kültürü (Troia VI ve VIIa)”, **Düş ve Gerçek Troia**, Homer Kitabevi, İstanbul.
- KOZBE, Gülriz, (2012), “Kavuşan Höyük”, **Ege Üniversitesi Arkeoloji Kazıları**, A. Çilingiroğlu, Z. Mercangöz ve G. Polat (Ed.). Arkadaş Matbaacılık, İzmir: ss. 131-132.
- KOZBE, Gülriz, (2013), “Diyarbakır/Kavuşan Höyük 2005-2008 Kazıları”, **İlusu Barajı ve HES Projesi Arkeolojik Kazıları 2004-2008 Çalışmaları**, Diyarbakır: ss. 342-343.
- KRAMER, Carol, (1982), **Village Ethnoarchaeology. Rural Iran in Archaeological Perspective**, Academic Press, London.

- LANERİ, Nicola, (2013), “Hırbemerdon Tepe Arkeoloji Projesi”, **İlisu Barajı ve HES Projesi Arkeolojik Kazıları 2004-2008 Çalışmaları**, Diyarbakır: ss. 238-239.
- LLOYD, Seton ve James Mellaart (1956), “Beycesultan Excavations: Second Preliminary Report, 1955”, **Anatolian Studies Vol. 6, Special Number in Honour and in Memory of Professor John Garstang**, British Institute at Ankara ss. 101-135.
- LLOYD Seton ve James Mellart, (1965), **Beycesultan Vol.II**, The British Institute of Archaeology at Ankara, London.
- McENROE, John C., (2010), **Architecture of Minoan Crete: Constructing Identity in the Aegean Bronze Age**, University of Texas Press, Austin.
- NAROLL, Raoul, (1962), “Floor Area and Settlement Population”, *American Antiquity: 27*, ss. 587-589.
- NEVE, Peter, (1996), Hitit Krallığı'nın Başkenti Hattuşaş'ta Konut, **HABİTAT II**, Tarih Vakfı Yayınları.
- ÖKSE, A. Tuba ve Ahmet Görmüş, (2013), “Salat Tepe 2005-2008” Kazıları, **İlisu Barajı ve HES Projesi Arkeolojik Kazıları 2004-2008 Çalışmaları**, Diyarbakır: ss. 167-173.
- ÖZGÜÇ, Tahsin, (1986), **Kültepe-Kaniş II Eski Yakındoğu'nun Ticaret Merkezinde Yeni Araştırmalar**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- ÖZGÜÇ, Tahsin, (2003), **Kültepe Kaniş/ Neşa**, MAS Matbaacılık, İstanbul.
- ÖZTAN, Aliye, (1996), 1994 Acemhöyük Kazıları, **17. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1. Cilt**, T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara: s. 210.
- ÖZTAN, Aliye, (2001), 1998-1999 Acemhöyük Kazıları, **22. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1. Cilt**, T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara: s. 119.
- ÖZTAN Aliye, (2002), 2000 Yılı Acemhöyük Kazıları, **23. Kazı Sonuçları Toplantısı, 2. Cilt**, T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara: s. 328.
- ÖZTAN, Aliye, (2004), 2002 Yılı Acemhöyük Kazıları, **25. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1. Cilt**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Dösim Basımevi, Ankara: s. 232.
- ÖZTAN, Aliye, (2005), 2003 Yılı Acemhöyük Kazıları, **26. Kazı Sonuçları Toplantısı, 2. Cilt**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Dösim Basımevi, Ankara: s. 92.

- SAĞLAMTİMUR, Haluk ve Atila Türker, (2012), “Çattepe Höyüğü”, **Ege Üniversitesi Arkeoloji Kazıları**, A. Çilingiroğlu, Z. Mercangöz ve G. Polat (Ed.). Arkadaş Matbaacılık, İzmir: ss. 67-68.
- SAĞLAMTİMUR, Haluk, (2013), Siirt-Türbe Höyük Kazısı, **Ilsu Barajı ve HES Projesi Arkeolojik Kazıları 2004-2008 Çalışmaları**, Diyarbakır: ss. 138-139.
- SAĞLAMTİMUR, Haluk, (2013), “Siirt-Başur Höyük 2008 Yılı Kazı Çalışmaları”, **Ilsu Barajı ve HES Projesi Arkeolojik Kazıları 2004-2008 Çalışmaları**, Diyarbakır: ss. 138-139.
- SARI, Deniz, (2012), “İlk Tunç Çağı ve OrtaTunç Çağı’nda Batı Anadolu’nun Kültürel ve Siyasal Gelişimi” **MASROP**. ss. 112-249.
- ŞAHOĞLU, Vasıf, (2007), “Çeşme-Bağlararası: A New Excavation in Western Anatolia”, **Middle Helladic Pottery and Synchronisms. Proceedigs of the International Workshop Held at Salzburg, October 31st-November 2nd, 2004.**, Florens Felten, Walter Gauss and Rudolfine Smetana (Ed.), Wien: ss.310-315.
- ŞAHOĞLU, Vasıf, (2012) “Çeşme-Bağlararası”, **DTCF Arkeoloji Bölümü Tarihçesi ve Kazıları**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: ss. 83-90.
- TOPBAŞ, Ahmet, (1992), “ Kütahya Seyitömer Höyüğü 1990 Yılı Kurtarma Kazısı”, **II. Müze Kurtarma Kazıları Semineri**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: ss. 11-34.
- TOPBAŞ, Ahmet, (1993), “ Seyitömer Höyüğü 1991 Yılı Kurtarma Kazısı”, **III. Müze Kurtarma Kazıları Semineri**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: ss. 1-30.
- TOPBAŞ, Ahmet, (1994), “ Seyitömer Höyüğü 1992 Yılı Kurtarma Kazısı”, **IV. Müze Kurtarma Kazıları Semineri**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: ss. 297-310.
- WHİTELAW, Todd, (2001), “From Sites to Communities: Defining the Human Dimensions of Minoan Urbanism”, **Urbanism in the Aegean Bronze Age**, Keith Branigan, (Ed.). Sheffield Academic Press, London, ss.15-37.

DİZİN

-A-

Acemhöyük, 37, 42, 43

Akhamenid, 17, 27, 49

-B-

Bademağacı, 20

Beycesultan, 4, 6, 7, 8, 10, 29, 48

Boğazköy, 37, 43

-Ç-

Çavlum, 11

Çattepe, 45

Çeşme-Bağlararası, 1, 4, 5, 6, 9, 10,

45, 48

-D-

Demircihöyük, 4, 10, 20

-G-

Girit, 1, 4, 6, 7, 10, 11, 12, 36, 48

-H-

Hellenistik, 14, 16

Hirbemerdon, 46

-K-

Karum, 8, 10, 37, 39, 40, 41

Knossos, 7, 8

Kültepe, 8, 10, 12, 37, 41, 42, 47, 50, 51

-M-

Malia, 7, 8, 10

Mezopotamya, 36

Minos, v, 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 48

-T-

Troia, 4, 5, 6, 8, 10, 20, 44, 48

-L-

Limantepe, 4, 5, 6, 9, 10, 44, 48

-P-

Panaztepe, 4, 5, 6, 7, 44, 45

-R-

Roma, 14, 15, 16

-S-

Salat Tepe, 45

-U-

Ulucak, 11, 44